

Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws Verenigingsnieuws

Onder redactie van de secretaris
M.J. Sommeijer, Afdeling Sociale Insecten R.U.U.
Postbus 80.086, 3508 TB Utrecht

mei 1997

Verslag van de 151e zomervergadering van de Nederlandse Entomologische Vereniging, 29 mei t/m 2 juni 1996, te Formerum op Terschelling

ALGEMENE INLEIDING

P. Koomen

Deze keer werd de organisatie van de zomerbijeenkomst verzorgd door een commissie bestaande uit J. de Leeuw, mw. P. Paolini, L.E.N. Sijstermans, R.T.A. Schouten en namens het N.E.V.-bestuur C.J. Zwakhals en P. Koomen.

Ontmoetingsplaats was de kampeerboerderij "De Jonge Jan", te Formerum, centraal op het eiland Terschelling. De meeste deelnemers overnachtten in de boerderij, sommige in tenten of caravans op een nabijgelegen camping of in een hotel. De zomerbijeenkomst vormde de afsluiting van de feestelijkheden rondom het 150-jarig jubileum van de NEV. Daarom duurde de bijeenkomst een dag langer (van donderdag t/m zondag), werden er gratis fietsen verstrekt en kregen deelnemers een bijdrage in de bootkosten. Het diner op de zaterdagavond bestond uit een aantal Italiaanse gerechten, gelardeerd met zorgvuldig uitgekozen wijn.

Vele deelnemers leverden een overzicht van de tijdens het weekend verzamelde en waargenomen soorten. Deze gegevens zijn ten behoeve van het verslag gebundeld en persklaar gemaakt door P. Koomen samen met B. Aukema (wantsen), J.G.M. Cuppen (kevers), J.H. Kuchlein (microlepidoptera), T.M.J. Peeters (angeldraggers) en P.L.Th. Beuk (vliegen en muggen).

Deelnemers

De volgende 70 personen namen aan de zomerbijeenkomst deel: mw. A. l'Ami, B. Aukema, A. Barendregt, Joost Barendregt, Daan Barendregt, C. van de Berg, S. Beuk, C.F.M. den Bieman, L.H.M. Blommers, L. Bot, J.G.M. Cuppen, M.B.P. Drost, H.T. Edzes, J.A. Heetman, T. Heijerman, W.R.B. Heitmans, D.J. Hermes, A. M. Hospers, J. Huijbregts, mw. E. Koeneman, mw. S. Kofman, mw. R.E. Kooi, P. Koomen, J. Krieken, J.H. Kuchlein, mw. C. Kuchlein, W. Kuijken, Anne de Leeuw, Maaïke de Leeuw, J. de Leeuw, Br. V. Lefebvre, J. van de Nieuwegiessen, H. Nieuwenhuysen,

mw. G.C. van Nimwegen, mw. P. Paolini, T.M.J. Peeters, M. Pheijffer, H.J. Prijs, mw. J.D. Prinsen, Erwin van Riel, J. de Rond, J.C.P.M. van de Sande, R.T.A. Schouten, L.E.N. Sijstermans, J.T. Smit, J. Smit, M.J. Sommeijer, mw. L.J. Sommeijer-Krijgsman, mw. A.S.W. Span, W. van Steenis, H. Stigter, C.J.A. Stroo, A.P.J.A. Teunissen, mw. M.F.H.H. Teunissen-van Zon, A.J. Threels, J. van Tol, H. Vallenduik, D.A. Vesterwaard, G. Vierbergen, R. Vis, D. Visser, B.J. van Vondel, O.F.J. Vorst, G.F. Wilmink, mw. Wilmink, H.W. van der Wolf, mw. Van der Wolf, mw. M.H. Zevenboom, P. Zumkehr en C.J. Zwakhals.

Terreinen

Het grootste deel van Terschelling wordt beheerd door Staatsbosbeheer. Tijdens de zomerbijeenkomst waren grote delen van het eiland afgesloten vanwege het broedseizoen: veel open water, het noordelijk deel van de Koegelwiek en het westelijk deel van de Boschplaat. Dankzij medewerking van Staatsbosbeheer kon er toch een malaiseval op de Boschplaat worden gezet en konden waterinsectenliefhebbers onder begeleiding verzamelen in diverse wateren bij West aan Zee.

Een eendenkooi op Terschelling, de Landerummerkooi, wordt beheerd door Natuurmonumenten. Ook hier mochten we onder toezicht van de beheerder ter plaatse verzamelen. Tevens werd er een malaiseval geplaatst.

Wij danken Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, met name de opzichters/beheerders ter plaatse, voor hun welwillende medewerking en hun hulp bij het legen van malaisevallen. Wij zijn hen hiervoor zeer erkentelijk.

Weer

De weersomstandigheden waren voor het eerst sinds jaren gunstig te noemen. Het weer was dermate zonnig dat diverse deelnemers behoorlijk verbrand raakten. Dit gebeurde veelal ongemerkt, omdat de temperaturen niet echt hoog waren en er voortdurend een waddeneiland-briesje woei.

Vindplaatsen

In de hierna volgende deelverslagen zijn de vindplaatsen aangegeven met de onderstaande codes. Steeds worden Amersfoort-coördinaten (RD) gegeven.

amd Amelanderduin, aan het einde van de Stuifdijk; tussen helmpollen en onder wrakhout, AC-165.7•606.3

arjv Hee; Arjensduin (vuilstort en wegberm), AC-145•599.

arjd Hee; plas Arjensduin en omringend duingebied; duinplas; van *Malus sylvestris* en *Salix cinerea*; dode zilverbmeeuw, AC146•599.

bdu Baaiduinen; wegberm tussen Baaiduinen en Hee, AC147•598.

bosa Boschplaat; Derde duintjes; aanspoelsel voet duintjes, AC162•604.

bosd Boschplaat; Derde Duintjes; dode scholekster; drooggevalen drinkpoel, AC161•604.

bosj Boschplaat bij Sint-Janshoek, AC157•602.

bosk Boschplaat; Kamperzand; zandige kreekoever; kwelder, AC161•605.

boso Boschplaat; Oudscherm, AC157•604.

boss Boschplaat; omgeving plasje aan begin pad langs Stuifdijk; plas, oever; dode eidereend, AC-156•604.

bosz Boschplaat; orchideeënveld; appelboom, AC156•603.

forb Formerum; bos, AC149•601.

forb2 Formerum; o.a. dennen, eikenstam en greppel in bos; heideveldje grenzend aan bos en weiland ten noorden van Formerum, AC150•601.

ford Formerum; bos- en duinrand, ruderaal duingrasland en houtwal bij Duinweg, AC149•600.

forj Formerum; kampeerboerderij Jongejan e.o., o.a. matig voedselrijk hooiland; op *Alnus*, AC-150•600.

fork Formerum; schor De Keeg (Waddenzee); aanspoelsel aan voet dijk; kwelder, sloot in weiland, AC150•599.

△forl Formerum; malaiseval in Landerumerkooi, AC-149.5•599.5, periode 15-31 mei 1997.

forl Formerum; Landerumerkooi; strooisel; dood hout; kruidlaag, AC149.5•599.5.

form Formerum; Waddendijk; schor achter Het Schaal, AC149•599.

fors Formerum-Strand; onder hooi; hondendrol langs pad naar strand; dood konijn; aanspoelsel strand; stuifkuilen eerste duinen; duinpan begroeid met schapegras, helm en duinriet, AC-149•602.

forw Formerum; sloot in weiland; AC150•600.

grl West-Terschelling; Griltjesplak; oostkant van Donkere Bos; van *Betula*, *Quercus*, *Sorbus*; drooggevalen oever, AC143•599.

grlk West-Terschelling; tussen Griltjesplak en Kaapjesplak, AC143•600.

grlw West-Terschelling; westelijk deel Griltjesplak; slootbeek, AC142•599.

groe Groede; zuidoostelijke rand, AC157•602.

grp Groene Pollen, AC143.2•598.7.

half West-Terschelling; omgeving boerderij Halfweg; duinvoet met reigersbek, AC145•598.

hko Hoorn; Hoormerkooi; lage begroeiing (kleefkruid e.d.); vermolmd hout; tussen strooisel; rietmatten, AC153.2•601.4

hob Hoornse Bos; open zeeduinen, AC151•602.

hoc Hoorn; centrum, AC151.9•601.2.

hod Hoorn; duingrasland met hondsviooltjes; stuifzwam; strand; van esdoorn, eik, AC152•603.

hoh Hoorn; Hardrijdersplak (ijsbaan) en omgeving; duinplas; schraal grasland; heide met brem en berkenopslag; bosrand, AC151•601.

hok Hoorn; Hoornse Kaap; bosrand, o.a. achter schors *Pinus sylvestris*, AC152•602.

hoo Hoorn; oost Hoornse Kaap; *Populus tremula*, AC153•603.

△hoo Hoorn, malaiseval op heide met veel opslag van berk, wilg, duindoorn, AC152.6•602.7.

hop Hoorn; polder, AC152•600.

hora Hoorn; ruderaal duingrasland langs de duinweg; AC151•601.

horb Hoorn; ruderaal duingrasland (paardenwei) langs de duinweg, AC152•601.

hos1 Hoorn; sloot AC151.2•600.9

hos2 Hoorn; sloot AC153.3•600.8

how Hoorn; langs dijk Waddenzee, AC152•599.

hows Hoorn; weg, AC153.2•601.7

hrn Hoorn; wegberm en nat weiland, AC150•601.

Ohun West-Terschelling; Huneplak; potvallen met vis en mest, AC144.3•598.6+144.2•598.5, periode 1-8 juni 1996.

△jat Jan Thijssensduin; malaiseval, AC157.2•603.7, periode 15-31 mei 1996.

jat Jan Thijssensduin; omgeving △jat, AC157•603.

koel Koegelwieck; o.a. tussen hondsviooltjes, AC-150•602.

koe2 Koegelwieck, AC151•602.

koe3 Koegelwieck, AC150•601.

koe4 Koegelwieck, AC151•601.

kooi Kooiboschjes, AC146•599.

lan Landerum; wegberm, AC148•599.

lanh Landerum; Landerumerheide, nieuw aangelegde duinplas e.o., AC148•600.

lie Lies; wegberm, AC150•601.

liw Lies; sloot Hoormerkooiweg, AC151•599.

lplw Lies; plasje nabij waddijk, AC151•599.

lslp Lies; brede poldersloot, AC151•599.

lvdu Lies; vochtige duinvallei e.o., AC150•601

maz Midslan aan Zee, o.a. laatste duinenrij, AC148•602.

mid Midslan; op stokroos, AC148•599.

midg Midslan-Noord; sloot langs geitenwei, AC147.7•600.4

midn Midslan-Noord; wegberm en bos, AC147+148•600.

mids Midslan; Seeryp; kwelder, schor, AC149•598.

midz Midslan aan Zee; wegberm; heideveldje met drogere en nattere delen; struikhei en dophei; zachte berk; schraal begroeide duinpan, AC-147•601.

mipl Midsland; langs de Duinweg, o.a. in plasje, AC-146•600.

mird Midsland-Noord; ruderaal duingrasland langs Duinweg, AC146•600.

ndui Noordvaarder; duin tussen Groene Strand en Kroonpolders, AC141•598.

ngsm Noordvaarder; middendeel Groene Strand met omringend duingebied, AC142•597.

ngsn Noordvaarder; noordelijk deel Groene Strand met omringend duingebied; slootbeek; kruidenrijk grasland met pitrus; bloeiende *Ulex europaeus*, bloeiende *Carex*, bloeiende *Sorbus aucuparia*, AC142•598.

ngsw Noordvaarder; Groene Strand; kwelder, AC-142•596.

ngsz Noordvaarder; zuidelijk deel Groene Strand en dijkhelling bij haven van West-Terschelling; oever brakke 'beek' tussen *Glaux maritima*, *Scirpus maritimus* en *Cochlearia danica*, AC-143•596.

nkro Kroonpolders; (oever van) duinplas; stuifkuilen in duin; dood konijn; dode eidereend; van *Malus sylvestris*, AC141/142•598.

nkrz Kroonpolders; strand, AC141•599.

noz Noordvaarder; zandverstuiving, AC140•595.

nst Noordvaarder; stuifdijk, AC141.7•597.4.

oosa Oosterend; duingebied; dood konijn, AC154•603.

oosc Oosterend; cultuurland en scheidingssloot, o.a. struikwilg, AC155•603.

oosd Oosterend; bij Dwarsdijk, AC155•602.

oosg Oosterend; De Grië, AC156/157•602.

oosh Oosterend; hoek van duinen, AC157•602.

oosj Oosterend; omgeving Jan-Willemskooi bij Jollemabosje; brakke sloot; poel; op *Malus sylvestris*, *Betula*, *Quercus robur*, *Prunus serotina*; achter schors *Alnus*; schraal grasland en kwelder; in paardenmest, AC156•602.

Ooosj Oosterend; omgeving Jan-Willemskooi; potval-
len met vis en mest, AC156.6•602.3, periode 1-
9 juni 1996.

oosk Oosterend; Kaapsduin, AC154•602.

oosn Oosterend; schraal grasland en wegberm, AC-
155•603.

oost Oosterend, AC154•602.

oosw Oosterend; omgeving Jan-Willemskooi; aan-
spoelsel Waddenzee, AC156•601.

rij Rijsplak, AC146.2•600.8.

rim Rimkeskooi; AC158•601.

Osee Seeryp; potvallen met vis en mest, AC148.9•
598.6, periode 2-9 juni 1996.

veer Op veerboot Harlingen-Terschelling.

waz West aan Zee; wegberm; ruderaal terrein op
zand, AC146•601.

wazd West aan Zee; duinen, AC147.7•600.8.

wazo West aan Zee; Onder de Draad; duinplas;
oever, AC146•601.

wazp West aan Zee; Perenplak; duinplas; oever, AC-
146•601.

wazs West aan Zee; Sterneplak; duinplas; poeltje;
oever; dood konijn, AC146•601.

wazw West aan Zee; Waterplak; duinplas; oever, AC-
146•601.

wier Oosterend; omgeving Wierschuur; schraal gras-
land, aanspoelsel Waddenzee, AC155•602.

wrud West-Terschelling; ruderaal duinterrein NO
van West-Terschelling, AC144•597.

wte West-Terschelling; dorp/duin, AC143•596/597.

wte2 West-Terschelling; AC145•600

wted West-Terschelling; bosrand Doodemanskisten,
AC143•597.

wteg West-Terschelling; Groenplak; o.a. vrijstaande
dennen en bosrand, AC144•599.

wteh Tussen West-Terschelling en Halfweg, AC144•
598.

wtek West-Terschelling; Kaapjesplak, AC144.0•
600.5

△wtek West-Terschelling; Kaapjesplak. malaise-val
langs oude stuifdijk, AC144.2•600.8.

wten West-Terschelling, noordelijk deel; bospad; re-
cent gezaagd dennenhout, AC143•598.

wtet West-Terschelling; duin en tuintjes bij Doode-
manskisten, AC142•597.

wtes West-Terschelling; Seinpaalduin, AC143.4•
596.9.

wtex West-Terschelling; groepsterrein SBB
AC143.7•598.5

De verzameldata zijn 29 mei t/m 2 juni 1996, tenzij an-
ders vermeld.

Gebruikte symbolen

△ malaiseval
○ potval
✱ lichtval of lichtvangst met laken
♀ vrouwtje
♂ mannetje
♀ werkster
C cocon met eieren (bij spinnen)
T nieuw voor Terschelling
F nieuw voor Friesland (en Terschelling)
N nieuw voor Nederland (en voor Friesland en
Terschelling)

EPHEMEROPTERA - haften

J.G.M. Cuppen

BAETIDAE

Cloeon simile: wazp

ODONATA - libellen

J.T. Smit

COENAGRIONIDAE

Enallagma cyathigerum (watersnuffel): wted

Ischnura elegans (lantaarntje): boss
LIBELLULIDAE
Libellula quadrimaculata (viervlek): hok

BLATTARIA - kakkerlakken

W.R.B. Heitmans

BLATTELLIDAE-ECTOBIINAE

Ectobius panzeri (kleine kakkerlak): koe4(7),
nst(2)

Commentaar

De twee waarnemingen uit twee ver van elkaar gelegen terreinen geven aan dat de kleinste inheemse kakkerlak waarschijnlijk wijd verspreid is in de binnenduin van Terschelling. *E. panzeri* heeft één generatie per jaar (zg. univoltien) i.t.t. de andere drie inheemse *Ectobius*-soorten, die een onvolledige ('halve') generatie per jaar hebben (zg. semivoltien). Vanaf mei tot half juni wordt *E. panzeri* waargenomen in het eerste nimfale stadium. Deze nimfen hebben een lengte van 1 mm. Door een opvallend witte, dwars over het lichaam lopende band zijn ze gemakkelijk te onderscheiden van nimfen van de andere *Ectobius*-soorten, die overigens wat later in het seizoen verschijnen.

DERMAPTERA - oorwormen

J.G.M. Cuppen

FORFICULIDAE

Forficula auricularia: arjd, oosj

THYSANOPTERA - tripsen

G. Vierbergen

AEOLOTHRIPIDAE

Aeolothrips albicinctus: rim(3♀, 1♂)
Aeolothrips ericae: hrn(5♀), koe4(7♀), lan(1♀),
wteh(1♀)
Aeolothrips melaleucus: ngsn(3♀), midn(2♀)
Rhipidothrips brunneus: rim(3♀), op *Elymus arenarius*

THRIPIDAE

Anaphothrips obscurus: oosh(4♀)
Aptinothrips rufus: ngsn(10♀), oosh(1♀),
hrn(21♀), koe4(26♀), ngsm(6♀), rim(16♀)
Ceratothrips ericae: grl(1♀)
Chirothrips manicatus: bdu(1♀), ngsn(29♀),
oosh(1♀), hrn(10♀), koe4(13♀), midn(2♀),
ngsm(21♀)
Frankliniella intonsa: bdu(1♀), ngsn(7♀),
oosh(11♀), hrn(15♀), koe4(13♀), midn(1♀)
Mycterothrips consociatus: koe4(2♀)
Odontothrips cytisi: koe4(2♀)

Oxythrips ajugae: grl(2♀), ngsn(3♀), koe4(2♀),
midn(1♀)
Thrips alni: ngsn(5♀), midn(2♀), op *Alnus glutinosa*
Thrips difficilis: ngsn(3♀), op *Salix repens*
Thrips fuscipennis: ngsn(10♀), hrn(3♀), nkro(3♀),
lan(4♀), midn(3♀)
Thrips inopinatus: grl(15♀)
Thrips major: ngsn(11♀), hrn(3♀), lan(2♀),
midn(2♀)
Thrips minutissimus: ngsn(12♀), koe4(6♀),
midn(11♀)
Thrips physapus: hrn(2♀), koe4(2♀), midn(2♀)
Thrips tabaci: ngsn(2♀, 1 LII), midn(1♀)
Thrips urticae: hrn(3♀)
Thrips validus: hrn(1♀)

PHLAEOTHRIPIDAE

Cephalothrips monilicornis: koe4(3♀), rim(10♀)
Haplothrips juncorum: grl(5♀, 1♂), ngsn(1 ex.),
ngsm(6♀, 2♂),
Phlaeothrips bidens: ngsn(1♂)

Commentaar

Het aantal meldingen van tripsen van de waddeneilanden is beperkt. Alleen van Terschelling is een lijstje met acht soorten gepubliceerd (Geijskes & Doeksen, 1949). Het door Doeksen geïdentificeerde materiaal, dat gereviseerd zou moeten worden, is echter nog niet getraceerd. Nieuwe soorten voor de Nederlandse fauna werden niet gevonden, maar wel soorten, die van slechts één vindplaats in Nederland bekend waren (alle op het 'vaste land'): *Rhipidothrips brunneus*, *Thrips alni* en *T. difficilis*.

Literatuur

Geijskes, D.G. & J. Doeksen, 1949. Nieuwe gegevens over de insectenfauna van Terschelling. — Tijdschr. Ent. 90: 16-34.

HETEROPTERA - wantsen

B. Aukema, J.G.M. Cuppen & D.J. Hermes

Het overzicht omvat naast waarnemingen van de auteurs ook gegevens van materiaal verzameld door C.F.M. den Bieman, L.H.M. Blommers, H.T. Edzes, Th. Heijerman, J. Huijbregts, J.D. Prinsen, H. Stigter, G. Vierbergen, O. Vorst en C.J. Zwakhals. De nomenclatuur en volgorde zijn behoudens enkele kleine wijzigingen volgens Aukema (1989). De met een ^T aangeduide soorten waren nog niet van Terschelling bekend.

NEPIDAE

Nepa cinerea: arjd

^T *Ranatra linearis*: boss. Na de vondst op Schiermonnikoog (Aukema & Cuppen, 1996) de tweede waarneming op de Nederlandse Waddeneilanden. De staafwants is niet bekend van de Duitse Waddeneilanden (Bröring e.a., 1993).

CORIXIDAE

Cymatia bonsdorffii: hoh
Arctocoris germari: lplw
Callicoris praeusta: arjd, hoh, lplw, lslp, wazp, wazw
Corixa affinis: wazs, wazw
Corixa panzeri: boss
Corixa punctata: boss, hoh, lplw, ngsn, wazs, wazw
Hesperocoris linnaei: lplw, ngsn, oosj
Hesperocoris sahlbergi: ngsn
Paracoris concinna: boss, lplw, wazs
Sigara striata: arjd, boss, hoh, lslp, oosj, wazw
Sigara falleni: arjd, boss, lslp

^T *Sigara iactans*: hoh, lplw, wazw. Na de recente waarneming op Schiermonnikoog (Aukema & Cuppen, 1996) de tweede vondst op de Nederlandse Waddeneilanden. In totaal werden vier ♂♂ verzameld. Van de Duitse Waddeneilanden is *S. iactans* bekend van Norderney en Wangerooge (Bröring e.a., 1993).

^T *Sigara longipalis*: boss. In een diepe duinplas met veel riet nabij het begin van de stuifdijk werd één ♂ samen met *S. falleni* verzameld. Tevens nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden. *Sigara longipalis* is ook bekend van de Oost- en Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Sigara scotti: wazw

Sigara lateralis: boss, lplw, wazs, wazw

NOTONECTIDAE

Notonecta glauca: boss, lslp, ngsn

PLEIDAE

Plea minutissima: boss, ngsn

HYDROMETRIDAE

Hydrometra stagnorum: arjd, hoh, hoh, mipl, ngsn, oosj, oosc, wazs, wazw

VELIIDAE

Velia caprai: ngsn

Microvelia reticulata: arjd, liw, lslp, ngsn, wazo, wazp, wazw

GERRIDAE

Gerris lacustris: arjd, hoh, lvdu, ngsn, oosc

Gerris odontogaster: arjd, wazo, wazw

Gerris thoracicus: hoh, lvdu, mipl, ngsn, oosc, wazp, wazs, wazw

SALDIDAE

Chiloxanthus pilosus: fork, mids

Salda littoralis: fork, lplw, mids

Halosalda lateralis: fork, oosg, mids

Saldula arenicola: lanh. In klein aantal op het kale, vochtige zand rond een recent gegraven, ondiepe duinplas. *Saldula arenicola* was van de Nederlandse Waddeneilanden slechts bekend van één vondst op Terschelling in 1912 (Reclaire, 1932).

Saldula orthochila: ford, horb

Saldula saltatoria: boss, fors, lanh, oosc, wazo, wazp, wazs

Chartoscirta cincta: arjd, boss, ngsm, ngsn, nkro, wazs, wazw

Chartoscirta cocksii: boss, ngsn

TINGIDAE

^T *Tingis ampliata*: ngsn, boss. In klein aantal van akkerdistel (*Cirsium arvense*). Ook van Schiermonnikoog bekend (Aukema & Woudstra, 1989) en van de meeste Oost-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

^T *Tingis cardui*: waz. Reeds bekend van Texel en Ameland (Aukema & Woudstra, 1989) en van de Oost- en Noord-Friese Eilanden (Bröring e.a., 1993).

Agramma laetum: fodu, forb, hoh, horb, liw, ngsn, oosj, wrud

MIRIDAE

Monalocoris filicis: kooi, ngsn, nkro

Deraeocoris lutescens: kooi

Pithanus maerkelii: hora. Alleen larven.

Lygus pratensis: horb, ngsz

Orthops campestris: ford

Orthops basalis: ford

Liocoris tripustulatus: ford, lvdu

Capsus ater: lvdu. Alleen larven.

Stenodema calcarata: Δjat, forb, ford, forj, horb, kooi, lvdu, mird, ngsn, ngsz, oosj, oosc

Stenodema trispinosa: ngsz

Stenodema laevigata: Δjat, ford, forj, hok, hora, lvdu, mird, ngsn, ngsz, nkro, wrud

Leptopterna ferrugata: hora. Alleen larven.

NABIDAE

^T *Himacerus mirmicoides*: mird. Een macropteer vrouwtje tussen lage vegetatie op de grond. Was van de Nederlandse Waddeneilanden alleen bekend van Schiermonnikoog (Aukema & Woudstra, 1989). Recent ook voor het eerst waargenomen op de Oost-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Nabis ericetorum: ford, half, hoh, hora, horb, lvdu, mird, ngsn, oosc, wrud

Nabis ferus: ford, lvdu, ngsm, ngsn, ngsz

ANTHOCORIDAE

Anthocoris confusus: hok, horb, kooi, lvdu, oosj

^T *Anthocoris limbatus*: arjd. Op 2 juni werden er twee vrouwtjes geklopt van grauwe wilg (*Salix cinerea*) langs de plas bij het Arjensduin. Tevens nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden. *Anthocoris limbatus* werd recent ook aangetroffen op de Oost-Friese eilanden (Borkum, Norderney en Baltrum) en is niet bekend van de Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Anthocoris nemoralis: arjd, kooi, ngsn

Anthocoris nemorum: ford, hok, kooi, ngsn

Orius laticollis: arjd, nkro

Orius majusculus: kooi, ngsn, nkro

PIESMATIDAE

^T *Piesma quadratum*: oosg, ngsz, oosj. In klein aantal gesleept. Tevens nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden, maar sinds kort ook bekend van Texel (vondsten D.J. Hermes). *Piesma quadratum* is ook bekend van de Noord-Friese eilanden, maar het voorkomen op de Oost-Friese eilanden (Borkum) is niet zeker (Bröring e.a., 1993).

BERYTIDAE

Berytinus minor: ngsn, oosc

Neides tipularius: ndui

LYGAEIDAE

Kleidocerys resedae: ♂jat, ford, hoh, lvdu, ngsz

- ^T *Kleidocerys trunculatus ericae*: hoh. In groot aantal gesleept van struikheide (*Calluna vulgaris*). Deze Atlantisch-mediterrane soort was uit Nederland alleen bekend van Texel ('t Mientje), alwaar ze echter sinds 1974 niet meer is waargenomen (Aukema & Woudstra, 1989). Ook pogingen van B. Aukema en D.J. Hermes om haar daar in 1996 terug te vinden, faalden. *Kleidocerys truncatulus ericae* is niet bekend van de Oost- en Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Cymus claviculus: kooi, lvdu, ngsn, wazo, wazs, wrud

Cymus glandicolor: lvdu, ngsn, ngsz, oosc, wrud

- ^T *Cymus melanocephalus*: ngsn. In klein aantal van pitrus (*Juncus effusus*) gesleept. Tevens nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden. Van de Duitse Waddeneilanden alleen bekend van het Oost-Friese Norderney (Bröring e.a., 1993).

- ^T *Metopoplax ditomoides*: arjd. Op 2 juni werd één vrouwtje geklopt van een bloeiende appelboom in de vallei bij Arjensduin. Tot voor kort was deze soort slechts bekend van één oude vondst te Gronsveld (Aukema, 1989), maar sinds 1994 heeft deze soort haar areaal in Nederland sterk uitgebreid (Aukema e.a., in druk). Tevens nieuw voor de Waddeneilanden, maar inmiddels ook waargenomen op Texel door B. Aukema & D.J. Hermes. Niet bekend van de Duitse Waddeneilanden (Bröring e.a., 1993).

Heterogaster urticae: ♂forl

Plinthisus brevipennis: fors

Drymus ryeii: forj, nkro, waz, wrud

Eremocoris abietis: hoh, ndui

Eremocoris plebejus: hoh

Gastrodes grossipes: ford, forj, hora, lanh, wrud, wteh

Scolopostethus affinis: fors

Scolopostethus decoratus: ♂jat, hoh

Stygnocoris fuliginus: horb, ngsm, wrud

Stygnocoris rusticus: hoh

Graptopeltus lynceus: hora

Peritrechus geniculatus: fodu, forb, ford, forj, hora, horb, mird, ngsz, wrud

Peritrechus nubilus: mird, ngsm, ngsz

Megalonotus chiragra: hora

Megalonotus praetextatus: half, hora, mird, wrud

- ^T *Aphanus rolandri*: arjd. Een ongelukkig geland exemplaar werd in de plas bij het Arjensduin verzameld. Nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden. Niet bekend van de Oost- en Noord-Friese Eilanden (Bröring e.a., 1993).

Gonianotus marginepunctatus: ngsn

Macrodera micropterum: hoh

Pionosomus varius: half, horb, mird, ndui, ngsm

Pterotmetus staphiliformis: hora, mird

Trapezonotus arenarius: ford, hora, horb, mird, ngsm, ngsn, wazo, wrud

COREIDAE

Arenocoris fallenii: half, fodu, forb, ford, hora, horb, mird, boss, wrud

Ceraleptus lividus: hora, mird

Coriomeris denticulatus: horb

RHOPALIDAE

- ^T *Rhopalus tigrinus*: horb. In klein aantal gesleept in ruderaal duingrasland. Nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden, maar inmiddels ook bekend van Texel (B. Aukema en D.J. Hermes) en van Schiermonnikoog (B. Aukema). Bekend van de Oost-Friese eilanden (Borkum) en van de Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Rhopalus parumpunctatus: ford, half, hora, horb

- ^T *Stictopleurus abutilon*: horb. Een ♂ gesleept in ruderaal duingrasland. Nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden, maar inmiddels ook bekend van Texel (B. Aukema). Niet waargenomen op de Oost- en Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

PENTATOMIDAE

Sciocoris cursitans: ford, half, hora, horb, ngsm, wrud

Aelia acuminata: forb, ford, half, horb, ngsn, oosj, wrud

Aelia klugii: liw, lvdu, ngsz

Neottiglossa pusilla: mird, ngsn

Palomena prasina: hoh

Dolycoris baccarum: horb, ngsz

Piezodorus lituratus: lvdu, ngsn

Eurydema oleraceum: horb, wrud

- ^T *Arma custos*: ford. In klein aantal van zwarte els (*Alnus glutinosa*) geklopt. Nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden. Op de Oost-Friese eilanden alleen bekend van Borkum en niet waargenomen op de Noord-Friese eilanden (Bröring e.a., 1993).

Rhacognatus punctatus: hoh

ACANTHOSOMATIDAE

Acanthosoma haemorrhoidale: forb, ford

Elasmotethus interstinctus: ford

Elasmucha grisea: hoh

Commentaar

Van Terschelling waren 241 soorten wantsen bekend (Aukema & Woudstra, 1989). Tijdens de zomerbijeenkomst werden 106 soorten waargenomen, waarvan er 15 nog niet eerder op het eiland waren aangetroffen, zodat het aantal van Terschelling bekende soorten nu 256 bedraagt. Acht soorten zijn tevens nieuw voor de Nederlandse Waddeneilanden.

Het tijdstip van de zomerbijeenkomsten is doorgaans niet gunstig voor het vangen van miriden, omdat de meeste vertegenwoordigers van deze familie als ei overwinteren en zich pas later in het seizoen ontwikkelen. Dit bleek op Terschelling wel heel duidelijk: van de 88 van Terschelling bekende soorten werden er slechts 12 (13,6%) waargenomen, waarvan drie ook

nog uitsluitend als larf. Van de overige 153 soorten werden er 79 aangetroffen (51,6%).

Literatuur

- Aukema, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. - Tijdschr. Ent. 132: 1-104.
Aukema, B. & J. Cuppen, 1996. Nieuwe wanten voor Schiermonnikoog. - Ent. Ber., Amst. 56: 131-133.
Aukema, B., D. J. Hermes & J. H. Woudstra, in druk. Interessante Nederlandse wanten (Hemiptera, Heteroptera). - Ent. Ber., Amst. 57.
Aukema, B. & J. H. Woudstra, 1989. Wanten van de Nederlandse Waddeneilanden (Hemiptera, Heteroptera). - Ent. Ber., Amst. 49: 121-132.
Bröring, U., R. Dahmen, V. Haeseler, R. von Lemm, R. Niedringhaus & W. Schulze, 1993. Dokumentation der Daten zur Flora und Fauna terrestrischer Systeme im Niedersächsischen Wattenmeer. - Ber. Ökosystemforsch. Wattenmeer 2 (2): 1-207.
Reclaire, A., 1932. Naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied waargenomen wanten (hemiptera-heteroptera). - Tijdschr. Ent. 75: 59-298.

NEUROPTERA - netvleugeligen

J.G.M. Cuppen

CHRYSOPTIDAE (gaasvliegen)

Chrysopa perla: oosj

Chrysoperla carnea: arjd

HEMEROPTIDAE (bruine gaasvliegen)

Psephenus plagiator: oosj

HYMENOPTERA SYMPHYTA - bladwespen

L. Blommers

PAMPHILIDAE

Pamphilius sylvarum: ♂forl(1♂)

TENTHREDINIDAE - BLENNOCAMPINAE

Athalia liberta: ♂forl(1♀)

Monostegia abdominalis: forj(1♀)

Monosoma pulverata: ♂forl(1♀)

Ametastegia equiseti: ♂forl(1♀, 1♂)

Ametastegia glabrata: ♂forl(3♀)

Ametastegia tener: ♂forl(8♀, 2♂)

Eutomostethus ephippium (donkere vorm): ♂forl(3♀)

Eriocampa umbratica: ♂forl(1♀, 4♂)

TENTHREDINIDAE - SELANDRIINAE

Selandria serva: forj(1♀, 2♂)

Loderus eversmanni: forj(1♀, 11♂)

Loderus vestigialis: forj(1♀, 4♂)

Dolerus cothurnatus: forj(3♂)

Dolerus haematodes: ♂forl(1♂), forj(1♀)

TENTHREDINIDAE - TENTHREDININAE

Tenthredopsis cf. *coqueberti*: ♂forl(11♂)

Macrophya albicincta: ♂forl(4♂)

HYMENOPTERA PARASITICA - sluipwespen

C.J. Zwakhals

Aan de vangsten werd bijgedragen door D.A. Vestergaard, H.J. Prijs en A.P.J.A. Teunissen.

ICHNEUMONIDAE

PIMPLINAE

Dolichomitus imperator: wte2(1♀), forb(2♂). Deze soort is gebonden aan naaldbos.

Endromopoda phragmitidis: ♂forl(1♀, 4♂)

Endromopoda detrita: ♂forl(2♂)

Endromopoda nigricoxis: maz(1♀)

Scambus sagax: ♂hoo(1♂). Deze soort is gebonden aan naaldbos.

Scambus brevicornis: ♂forl(1♀)

Scambus vesicarius: ♂jat(2♂), ♂forl(2♂), rij(1♀)

Acropimpla pictipes: forb(1♀)

Tromatobia variabilis: ♂jat(1♀, 1♂)

Zaglyptus varipes: ♂jat(1♀)

Clistopyga rufator: ♂forl(1♂), ♂jat(1♀, 1♂)

Itoplectis alternans: forb(1♂)

Pimpla hypochondriaca: ♂forl(2♀, 3♂), ♂jat(1♀), wte2(1♂)

Pimpla turionellae: ♂forl(3♀)

Pimpla flavicoxis: ♂forl(14♂)

Pimpla connixa: ♂forl(1♀, 5♂), ♂jat(1♂), forb(1♀)

Pimpla contemplator: ♂forl(11♂), ♂jat(3♂), forb(1♂), ♂hoo(1♂)

Apechtiis compunctator: forb(1♂)

Apechtiis quadridentata: ♂jat(1♂), forb(1♀)

Apechtiis rufata: ♂forl(1♂)

Rhyssella approximata: ♂forl(1♂). Deze soort parasiteert houtwesparven in dood of stervend loofhout (wilg, els, berk).

DIPLAZONTINAE

Diplazon pectoratorius: ♂forl(2♀)

Diplazon laetatorius: ♂jat(1♀)

Diplazon tetragonus: ♂forl(5♀, 5♂)

Syrphoctonus tarsatorius: ♂forl(6♀)

Syrphoctonus signatus: ♂forl(1♀)

Woldstedius flavolineatus: ♂jat(1♀)

Sussaba flavipes: ♂forl(9♂)

HYMENOPTERA ACULEATA - angeldragers: bijen, wespen en mieren

V. Lefebvre, J. van de Nieuwegiesen, T.M.J. Peeters, J. Smit, W.R.B. Heitmans, L. Blommers, J. de Rond & G. Vierbergen

P. Koomen, H. Nieuwenhuijsen, W. van Steenis, B.J. van Vondel, C.J. Zwakhals en B. Aukema droegen bij aan de vangsten. [†] betekent: bijen en wespen nieuw

voor Terschelling.

BETHYLIDAE (platwespen)

Bethylus fuscicornis: koe4(1 ♀)

^T *Epyris brevipennis*: wte(2 ♀), oosg(1 ♀), koe4(3 ♀), nst(1 ♀), fors(5 ♀)

CHRYSIDIDAE (goudwespen)

Chrysis ignita: hoc(1 ♀)

Hedychridium ardens: forj(2 ♀, 1 ♂), fors(1 ♀), wte(1 ♀, 1 ♂), koe2(1 ♀), koe4(1 ♀, 1 ♂), oosg(1 ♀), midz(1 ♂), nst(1 ♀, 1 ♂)

DRYINIDAE (tangwespen)

^T *Anteon brachycerum*: forb2(2 ♀), midz(2 ♂)

^T *Anteon jurineanum*: forb2(1 ♀), midz(1 ♂)

^T *Gonatopus clavipes* var. *sepsoides*: koe4(2 ♀)

^T *Gonatopus distinguendus*: fors(1 ♀, 1 ♂)

^T *Gonatopus striatus*: fors(2 ♂)

FORMICIDAE (mieren)

Formica cunicularia: oosa(1 ♀)

Formica fusca: oosj(4 ♀), koe4(1 ♀), fors(5 ♀), midz(2 ♀), groe(8 ♀), ngsm(3 ♀), koe4(4 ♀)

Formica pressilabris: wteg(4 ♀)

Formica rufa: grlk(1 ♂), wteg(1 ♀), midz(1 ♀)

Formica rufibarbis: wteg(3 ♀), koe4(6 ♀), oosa(3 ♀), fors(3 ♀)

Formica sanguinea: wteg(1 ♀)

Lasius alienus: koe4(1 ♀)

Lasius niger: fors(1 ♀), groe(1 ♀), koe4(1 ♀), ngsm(2 ♀)

Myrmica rubra: oosj(6 ♀), fors(1 ♀), hrn(1 ♀)

Myrmica ruginodis: groe(8 ♀)

Myrmica scabrinodis: wazd(1 ♀), fors(2 ♀), oosh(7 ♀)

Tetramorium caespitum: oosj(2 ♀), ngsm(2 ♀), fors(2 ♀), koe4(7 ♀)

MUTILLIDAE (mierwespen)

Mutilla europaea: nkro(1 ♀)

SAPYGIDAE (knotswespen)

^T *Sapyga quinquepunctata*: wte(1 ♂)

POMPIDIDAE (spinnendoders)

Anoplius viaticus: koe2(2 ♀), koe4(1 ♀, 1 ♀ met als prooi de wolfspin *Trochosa terricola*), oosg(1 ♀), arjv(1 ♀), forj(1 ♀), wtek(1 ♀)

Ceropales maculata: forj(1 ♂)

VESPIDAE (plooiwleugelwespen)

Ancistrocerus oviventris: wtes(1 ♀), forj(1 ♂)

Ancistrocerus parietum: hoc(2 ♂)

Ancistrocerus scoticus: Δforl(1 ♂)

^T *Dolichovespula saxonica* (saksische wesp): wte(1 ♀), nkro(1 ♀), hoc(1 ♀)

Dolichovespula sylvestris (boswesp): oosg(1 ♀)

Vespula germanica (duitse wesp): wte(1 ♀)

^T *Vespula rufa* (rode wesp): wte(1 ♀), hoc(1 ♀)

SPHECIDAE s.l. (graafwespen)

^T *Ammophila campestris*: wte(1 ♂), oosk(1 ♂), koe4(1 ♂)

Ammophila sabulosa: wte(1 ♀, 1 ♂)

Crabro peltarius: hoc(1 ♂)

^T *Crossocerus capitosus*: Δforl(1 ♂)

^T *Crossocerus cetratus*: Δforl(1 ♀)

^T *Miscophus bicolor*: koe4(1 ♂), wteg(1 ♂)

Pemphredon inornatus: Δforl(1 ♂)

^T *Pemphredon lethifer*: forj(2 ♀)

Podalonia affinis: koe4(1 ♂)

Podalonia hirsuta: oosg(1 ♂), wtet(1 ♀, 1 ♂), wte(2 ♀)

^T *Rhopalum coarctatum*: Δforl(4 ♂)

^T *Tachysphex nitidus*: wte(1 ♂), koe2(2 ♀, 3 ♂), koe4(1 ♀), nkro(1 ♂), arjv(1 ♀), forj(1 ♀, 1 ♂), fors(1 ♂), wte(1 ♂), koe4(3 ♂), nst(1 ♂)

Tachysphex pompiliformis: wte(1 ♀), oosd(1 ♂), oosk(1 ♂)

^T *Trypoxylon attenuatum*: Δforl(3 ♂), nst(1 ♂)

APIDAE s.l. (bijen)

Andrena barbilabris: forj(2 ♀, 2 ♂), wte(4 ♀), koe2(6 ♀), koe4(1 ♀), oosd(1 ♀)

^T *Andrena clarkella*: oosd(1 ♀)

Andrena flavipes: wte(1 ♀)

Andrena fulva: wte(1 ♀)

^T *Andrena haemorrhoa*: oosd(3 ♀), wtet(1 ♂), oosd(2 ♀)

Andrena cf. *morawitzi*: oosd(1 ♀)

^T *Andrena nitida*: oosd(1 ♀), oosd(1 ♀)

^T *Andrena tibialis*: oosd(1 ♀)

Bombus bohemicus (tweekleurige koekoekshommel): oosd(1 ♀), oosg(1 ♀), wtet(2 ♀), arjv(1 ♀)

^T *Bombus campestris* (gewone koekoekshommel): forj(1 ♀)

Bombus hortorum (tuinhommel): koe2(1 ♀), oosd(1 ♀), oosg(1 ♀)

^T *Bombus hypnorum* (boomhommel): wtet(2 ♀)

Bombus jonellus (veenhommel): oosd(1 ♀, 1 ♀), wtet(1 ♀), arjv(1 ♀)

Bombus lucorum (veldhommel): nkro(1 ♀), Δjat(1 ♀), bosj(1 ♀), ngsm(1 ♀)

Bombus muscorum (moshommel): oosd(1 ♀), bosj(1 ♀), oosd(1 ♀)

^T *Bombus* cf. *norvegicus* : oosd(1 ♀)

^T *Bombus pascuorum* (akkerhommel): oosg(1 ♀), Δjat(6 ♀)

Bombus pratorum (weidehommel): koe2(1 ♀), oosd(1 ♀)

Bombus terrestris (aardhommel): nkro(1 ♀)

Bombus sylvestris (vierkleurige koekoekshommel): arjv(1 ♀)

Colletes cunicularius: wte(3 ♀), koe2(1 ♀),

oosd(2 ♀), oosg(1 ♀), wtet(2 ♀), fors(2 ♀, observatie)

^T *Halictus rubicundus*: oosg(2 ♀)

^T *Lasioglossum albipes*: wte(1 ♀), oosd(4 ♀)

^T *Lasioglossum calceatum*: wte(3 ♀), oosd(2 ♀)

Lasioglossum leucozonium: wte(1 ♀), koe2(1 ♀), oosd(2 ♀)

Lasioglossum punctatissimum: oosd(6 ♀), forb(1 ♀), koe3(1 ♀), midz(1 ♀)

^T *Lasioglossum sexstrigatum*: wte(1 ♀)

Lasioglossum villosulum: oosd(2 ♀)

Megachile circumcincta: ngsm(1 ♂)

^T *Nomada fulvicornis*: oosd(1 ♀)

- ^T *Nomada goodeniana*: oosd(3♀)
^T *Nomada ruficornis* (= *bifida*): oosd(5♀)
Osmia claviventris: oosd(2♂), wtet(1♂)
^T *Osmia rufa*: wte(1♀)
Sphecodes albilabris: forj(2♀), wte(5♀), koe2(3♀), koe4(1♀), oosg(4♀), wtet(2♀), bosj(1♀), forb(2♀), fors(4♀, observatie)
^T *Sphecodes longulus*: oosd(1♀)
^T *Sphecodes pellucidus*: wte(8♀), grlk(1♀), ngsm(1♀), koe4(1♀)

Commentaar

Lefebver (1983) geeft een overzicht van de bijen en wespen van de verschillende waddeneilanden en het noorden van Noord-Holland. Hierin zijn twee van de twaalf aculeatenfamilies niet opgenomen, nl. de Dryinidae (tangwespen) en de Formicidae (mieren). Tevens geeft Lefebver aan dat de lijst onvolledig is voor het genus *Bombus* (tegenwoordig inclusief koekoekshommels van voorheen het genus *Psithyrus*). Ten opzichte van Lefebvers lijst zijn er vele nieuwe opgaven voor Terschelling (aangegeven met ^T). Hoewel er tijdens deze zomerbijeenkomst nauwelijks naar mieren gekeken werd, blijft Terschelling een belangrijk miereneiland. Vangsten van *Formica rufibarbis* en *F. pressilabris* bevestigen dit.

Bij de Dryinidae valt op dat er maar liefst drie *Gonatopus*-soorten werden gevangen. Deze micro-aculeaten, die op cicaden parasiteren, worden in het algemeen slechts sporadisch gevangen.

Opmerkelijk is ook de vangst van de *Sapyga quinquepunctata*, een knotswesp die onder andere in de nesten van in hout nestelende *Osmia*'s parasiteert. Op geen van de waddeneilanden was tot op heden een tegenwoordiger aangetroffen van deze familie, waarvan in Nederland vier soorten voorkomen.

Acht van de veertien soorten graafwespen waren nog niet gemeld van het eiland. Ze waren vooral afkomstig uit de malaisevallen. Van de bijen waren maar liefst 18 soorten nog niet van het eiland gemeld. Aan de waddenkant ter hoogte van De Grië werd een groep nestelende groefbijen (*Halictus rubicundus*) aangetroffen langs de kwelderrand. Het betreft waarschijnlijk een deel van de populatie die ook vermeld wordt door Van der Blom (1980). De soort kan de springvloed blijkbaar goed doorstaan. Ook de spinnendoder *Anoplius viaticus* hield zich in deze omgeving op.

Uit de vangsten blijkt dat de moshommel (*Bombus muscorum*) nog steeds goed vertegenwoordigd is op het eiland. De moshommel is één soort van de sterk bedreigde hommels die vroeger over het hele land voorkwamen, maar tegenwoordig nagenoeg beperkt zijn tot het zuidelijk en noordelijk kustgebied. Ook de zeldzame grote mierwesp (*Mutilla europaea*) blijkt zich te kunnen handhaven op het eiland. De vrouwtjes van deze soort hebben geen vleugels en parasiteren in homelnesten.

Uit de cijfers van deze zomerbijeenkomst mogen

we concluderen dat de publicatie van Lefebver (1983) over de bijen en wespen van de waddeneilanden, voor Terschelling een onvolledig beeld geeft van het werkelijk aantal soorten ter plekke. Door de inventarisatie van 1996 hebben we een beter beeld gekregen van de werkelijke omvang van de aculeatenfauna van Terschelling. Toch blijft een zomervakantie op het eiland -ook voor aculeatenliefhebbers- aantrekkelijk, want er valt nog genoeg te ontdekken.

Literatuur

- Blom, J. van der. 1980. Een groefbij op het wad. - Trias 9(2): 39.
 Lefebver, V., 1983. De aculeaten van ons waddendistrict I-III. - Ent. Ber., Amst., 43: 33-39, 81-89, 149-152.

MACROLEPIDOPTERA - grote vlinders

G.F. Wilmink, H.W. van der Wolf, D.A. Vestergaard, R. Vis, D.O. Visser & J.T. Smit

COSSIDAE

Cossus cossus (wilgenhoutrups): half (rupsengeur waargenomen op *Populus alba*)

SESIIDAE

Synanthedon formicaeformis: grp

PIERIDAE (witjes)

Gonepteryx rhamni (citroenvlinder): AC149•599, wted

Pieris brassicae (groot koolwitje): AC51•601, AC151•601, forj, oost, wted

Pieris rapae (klein koolwitje): AC142•597, AC149•599, AC149•600, AC151•601, AC152•601, forj, oost, wted

Pieris napi (klein geaderd witje): AC149•599, AC149•600, AC151•601, kooi, oost, wted

Anthocharis cardamines (oranjetipje): AC149•600

LYCAENIDAE (blauwtjes en vuurvinders)

Callophrys rubi caecus (groentje): lanh

Lycaena phlaeas (kleine vuurvinder): AC146•599, AC152•601, AC155•602, koe4, oost, waz, wted

Polyommatus icarus (icarusblauwtje): AC151•601, AC156•603, forj, oost

Celastrina argiolus (vuilboomblauwtje): half, wted

NYMPHALIDAE (vossen)

Vanessa atalanta (atalanta): AC142•597, AC144•598, AC145•600, AC148•599, AC149•600, AC150•600, AC153•601, forb, kooi, oost, veer, wted
Cynthia cardui (distelvlinder): AC142•597, AC144•598, AC145•600, AC147•600, AC150•600, AC151•601, AC151•602, AC153•601, AC153•602, AC155•602, AC155•603, AC156•603, form (1 juni 1997 ca. 30 exx. trekkend in oostelijke richting), oost, wted

Inachis io (dagpauwoog): AC150•601, AC152•601, AC153•601, AC155•602, oost, wte (nest rupsen), wted

Clossiana selene (zilveren maan): AC156•603, oosk

SATYRIDAE (zandoogjes)

Pararge aegeria (bonte zandoogje): AC142•597, AC144•598, AC149 599, AC149•600, AC150•600, AC151•601, AC157•603, ford, forj, koe4
Lasiommata megera: AC150•600, forb, midz
Coenonympha pamphilus (hooibeestje): AC149•600, AC150•600, AC150•601, AC151•601, AC155•602, AC156•603, forb, koe4, oost

LASIOCAMPIDAE (spinners)

Macrothylacia rubi: ✽forj

DREPANIDAE (eenstaartjes)

Falcaria lacertinaria: ✽ford
Watsonalla binaria: ✽ford
Drepana falcatoria: wted
Drepana curvatula: ✽forj
Cilix glaucata: ✽forj

GEOMETRIDAE (spanners)

Semiothisa alternaria: ✽forj
Opisthograptis luteolata (hagedoornvlinder): ✽ford
Selenia dentaria: AC149•599
Biston betularia (berkenspanner): ✽ford
Aethalura punctulata: ✽ford
Ematurga atomaria (heispanner): AC152•601, AC152•602, AC153•602, AC157•603, forb, koe4, lanh
Bupalus piniaria: ✽ford, ✽ford
Cabera exanthemata: ✽forj
Timandra griseata: ✽ford
Lythria cruentaria: AC150•600, AC151•601, oost, wted
Xanthorhoe spadicearia: AC142•597, AC155•602, ✽ford
Xanthorhoe ferrugata: ✽ford, ✽forj, ✽forj
Hydriomena impluviata: ford, ✽ford
Perizoma flavofasciata: ✽ford, ✽ford
Eupithecia abbreviata: ✽ford

SPHINGIDAE (pijlstaarten)

Hemaris fuciformis (glasvleugelpijlstaart): wte(3 exx. op *Metha* in plantsoen), arjv
Macroglossum stellatarum (onrustvlinder): AC150•600 (Lies)

NOTODONTIDAE

Clostera curtula (kleine wapendrager): ✽ford
Notodonta dromedarius: ✽ford
Pterostoma palpina (snuitvlinder): ✽ford, forj
Cerura vinula (hermelijnvlinder): ✽ford, forj, ✽forj
Phalera bucephala (wapendrager): ✽ford

LYMANTRIIDAE

Calliteara pudibunda (meriansborstel): ✽ford
Euproctis chrysorrhoea (basterdsatijnvlinder): midz(honderden nesten), waz(honderden nesten)
Sphrageidus similis (donsvlinder): kooi(rupsen)

ARCTIIDAE (beervlinders)

Arctia caja (bruine beer): ngsm (volgroeide rups)
Spilosoma lubricipeda: ✽forj
Spilosoma luteum: ✽ford
Phragmatobia fuliginosa (kleine beer): AC142•599
Tyria jacobaeae (St. jacobsvlinder): midz

NOCTUIDAE (uilen)

Scoliopteryx libatrix (roesje): ✽forj
Callistege mi: AC151•601, half, oost
Nola confusalis: ✽ford
Autographa gamma (gamma-uil): AC146•599, AC149•600, AC150•601, AC151•601, AC152•601, AC152•602, AC153•601, AC155•602, ✽ford, ✽ford, ✽forj, ✽forj, koe4 (tientallen overdag), oost, △forl (38 ex.).
Apamea sordens: ✽ford, ✽forj
Charanyca trigrammica, ✽ford
Anarta myrtili: midz, oost
Lacanobia oleracea: ✽ford
Hada nana: ✽ford, ✽ford, forj
Mamestra brassicae: ✽ford
Leucania comma: ✽ford
Orthosia incerta: ✽ford
Orthosia gothica: ✽ford, ✽forj, ✽forj (laat exemplaar)
Panolis flammea: ✽ford
Ochropleura plecta: ✽ford, ✽forj, ✽forj
Diarsia rubi: ✽ford, ✽ford
Agrotis exclamationis: ford

Commentaar

Voor de meeste dagvlinders was de zomerbijkomst wat aan de vroege kant. Voor de vangst van nachtvlinders op licht waren de omstandigheden slecht: volle maan en veel wind. Alleen op 30 en 31 mei werden pogingen gedaan. Resultaat: respectievelijk slechts 7 en 20 soorten.

Wat de dagvlinders betreft stemmen de resultaten overeen met wat er over wordt vermeld in het boek van Zumkehr (1994): "Dagvlinders van Terschelling". Hierin worden per soort ook goede beheersadviezen gegeven.

Vermeldenswaard is de waarneming van het oranje-tipje (*Anthocharis cardamines*) aan een bosrand bij het Hoornbos op 30 mei. Deze vlinder komt op de wadeneilanden weinig voor.

Opvallend was dat het hooibeestje (*Coenonympha pamphilus*) het op Terschelling goed doet. De soort gaat in ons land achteruit. In km-blok 155•602, oostelijk van Oosterend, werden er tijdens een korte wandeling op 2 juni 19 exemplaren geteld.

Heel bijzonder was de immigratie van distelvlinders (*Cynthia cardui*, totaal ca. 70 geteld), atalanta's (*Vanessa atalanta*) en gamma-uilen (*Autographa gamma*, totaal meer dan 100 geteld). Tijdens de zomerbijkomst waren de meeste grote vlinders op Terschelling allochtonen!

Wat verder opviel was het algemeen voorkomen van het bonte zandoogje (*Pararge aegeria*) in de bossen van Terschelling (ook door Zumkehr (1994) vermeld). Op 31 mei werden er tijdens een ochtendwandeling door het Hoornbos 77 (meest verse) exemplaren geteld.

MICROLEPIDOPTERA - kleine vlinders

L. Bot, J.H. Kuchlein & H.W. van der Wolf

De gegevens hebben betrekking op adulten, tenzij anders wordt vermeld. De getallen achter de codes voor de vindplaatsen geven de aantallen weer. De volgorde van de soorten en de nomenclatuur zijn volgens Kuchlein (1993). Behalve door de auteurs zijn gegevens verzameld door D.A. Vestergaard, R. Vis, D. Visser, G.F. Wilmink, C.J. Zwakhals en C. v.d. Berg.

NEPTICULIDAE

Stigmella aurella: Δ forl(2)

HELIOZELIDAE

Heliozela resplendella: Δ forl(1)

ADELIDAE

Adela reaumurilla: Δ jat(1), forb(1), kooi(100), Δ forl(1), wte(1)

Cauchas rufimitrella: forj(1), forb(6), midn(11)

INCURVARIIDAE

Phylloporia bistriga: Δ jat(1)

Incurvaria mascullella: kooi(2) Δ forl(21), ford(1)

TISCHERIIDAE

Tischeria marginea: ford(1)

TINEIDAE

Monopis laevigella: ford(1)

GRACILLARIIDAE

Caloptilia syringella: Δ forl(2)

Aspilapteryx tringipennella: ford(2)

Parornix anglicella: forb(1), kooi(1), Δ forl(1) ford(2)

Parornix scoticella: kooi(2)

Parornix betulae: Δ jat(2)

Phyllonorycter harrisella: ford(1)

Phyllonorycter heegeriella: kooi(1)

Phyllonorycter oxycanthae: kooi(2), ford(1)

Phyllonorycter sorbi: kooi(2), ford(1)

Phyllonorycter rajella: kooi(4), midn(3), ford(1)

Phyllonorycter quinqueguttella: Δ jat(1)

Phyllonorycter ulmifoliella: Δ jat(4)

Phyllonorycter emberizaepenella: ford(1)

Phyllonorycter stettinensis: kooi(23), Δ forl(7), midn(4), ford(1)

Phyllonorycter froelichiella: Δ forl(1)

Phyllonorycter kleemannella: kooi(8), Δ forl(10), midn(4), ford(6)

BUCCULATRICIDAE

Bucculatrix ulmella: kooi, ford

PLUTELLIDAE

Plutella xylostella: Δ jat(3), Δ forl(1), ford(2)

LYONETIDAE

Paraleucoptera sinuella: forj(2)

OECOPHORIDAE

Depressaria pastinacella: forj(1), wte(1)

Agonopterix ocellana: Δ jat(1)

Agonopterix yeatiana: forb(1)

Agonopterix subpropinqua: Δ jat(1)

ELACHISTIDAE

Elachista apicipunctella: Δ forl(1), midn(1), ford(1)

Elachista canapennella: ford(1)

Elachista rufocinerea: kooi(2), Δ forl(1), ford(1)

Elachista cerusella: ford(1)

Cosmiotes freyerella: Δ forl(6)

COLEOPHORIDAE

Coleophora serratella: lanh(1 rups) op berk(*Betula*), ford(zakken)

Coleophora spinella: ford(zakken) op bloemknoppen van meidoorn(*Crataegus*)

Coleophora murinipennella: kooi(37)

Coleophora alticolella: kooi(4)

GELECHIIDAE

Aroga velocella: wte(1)

Neofacuta ericetella: Δ jat(1), wte(1)

Scrobipalpa salinella: ford(1)

TORTRICIDAE

Acleris hastiana: ford(2)

^T *Acleris literana*: ford

Olethreutes schulziana: Δ jat(5), lanh(2), wte(6)

Bactra lancealana: kooi(6)

Ancyliis mitterbacheriana: kooi(1), ford(1)

Ancyliis geminana: Δ jat(4), ford(1)

Epinotia immundana: kooi(3), Δ forl(16), midn(4), ford(9)

Epinotia tetraquetra: forb(1), kooi(1), Δ forl(1), ford(1)

Cydia compositella: ngsn(1), wte(1)

ALUCITIDAE

Alucita hexadactyla: ford

PYRALIDAE

Crambus pascuella: kooi

Commentaar

Tevoren waren de verwachtingen over de inventarisatie-resultaten op Terschelling niet hoog gespannen. Immers, het voorjaar is op de waddeneilanden kouder en zet ook later in, vergeleken met het midden en zuiden van ons land. Bovendien was het voorjaar van 1996 opvallend koud geweest en werden voor de periode van de zomervergadering bepaald geen warme dagen voorspeld. Niettemin bleken de resultaten nog droeviger te zijn dan bij de beide verregende zomerbijeenkomsten van 1994 en 1995. Met vereende krachten konden niet meer dan 54 soorten Kleine vlinders worden gevonden tegen 70 in 1994 (Van Aartsen et al., 1995) en 61 in 1995 (Kuchlein et al., 1996), wat tot een nieuw dieptepunt in het soorten aantal heeft geleid.

Afgezien van een enkele *Coleophora* hebben we geen mijnen van minerende micro's kunnen vinden: die waren er blijkbaar nog nauwelijks. Overdag ontbraken de adulte micro's vrijwel geheel: de schaarse waarnemingen werden overwegend in de schemering en met de lamp gedaan.

Op Terschelling is gedurende de afgelopen 15 jaar goed naar de Kleine vlinders gekeken, met name door L. Bot en P.J. Zumkehr. Daarom mocht niet worden verwacht, dat we veel nieuws zouden ontdekken. Toch

is er tijdens de zomerbijeenkomst nog een nieuwe soort voor het eiland gevonden, namelijk *Acleris literana*, die Van der Wolf op licht ving aan de rand van de camping 'Nieuw Formerum'. Deze soort was in de vorige eeuw in ons land geen zeldzaamheid, maar is in de loop van deze eeuw vrijwel geheel uit Nederland verdwenen. Sedert 1976 wordt *A. literana* echter weer hier en daar in het Duindistrict alsmede in Zuid-Limburg aangetroffen en is nu dus -voor het eerst- in het Waddendistrict waargenomen.

Literatuur

- Aartsen, B. van, K.J.Huisman, J.H.Kuchlein, G.F.Wilmink & C.J. Zwakhals, 1995. Verslag van de 149e zomervergadering van de N.E.V., 3-5 juni te Kreielt bij Wintelre: Microlepidoptera - kleine vlinders. - Ent. Ber., Amsterdam 55(5): xv-xvi.
Kuchlein, J.H., 1993. De Kleine Vlinders, Handboek voor de Faunistiek van de Nederlandse Microlepidoptera. - Pudoc, Wageningen.
Kuchlein, J.H. & J.B. Wolschrijn, 1996. Verslag van de 150e zomervergadering van de N.E.V., 9-11 juni 1995, te Vierhouten: Microlepidoptera - kleine vlinders. - Ent. Ber., Amsterdam 56(5): xii-xiv.

DIPTERA - vliegen en muggen

P.L.Th. Beuk

Deze soortenlijst is samengesteld uit waarnemingen van of determinaties van materiaal door Th. Zeegers, J.T. Smit, H.J. Prijs, H. Huijbregts, J.G.M. Cuppen, L. Blommers, A. Barendregt, W. van Steenis en P.L.Th. Beuk.

NEMATOCERA - muggen

TIPULIDAE (langpootmuggen)

Tanyptera atrata: oosg

BIBIONIDAE (zwarte vliegen)

Bibio marci: oosd, oosg, boss, Δjat

Bibio nigriventris: Δjat

Dilophus febrilis: Δjat

CHAOBORIDAE (spookmuggen)

Chaoborus flavicans: wazp

MYCETOPHILIDAE (paddestoelenmuggen)

Acnemia nitidicollis: Δjat

Allodia lugens: hok

Azana anomala: Δjat

Boletina gripha: Δjat

Boletina griphoides: Δjat

Boletina sciarina: Δjat

Coelosia tenella: Δjat

Docosia gilvipes: Δjat

Ectrepesthoneura hirta: Δjat

Monoclona rufilatera: Δjat

Mycomya annulata: Δjat

Neuratelia nemoralis: Δjat

Phronia basalis: grp

Phronia forcipula: grp, hok

Phronia nitidiventris: hok

Sceptonia membranacea: Δjat

Synapha fasciata: Δjat

Synplatsa domestica cf.: Δjat

Tetragoneura sylvatica: Δjat

Zygomyia notata: Δjat

ANISOPODIDAE (venstermuggen)

Sylvicola punctatus: Δjat

BRACHYCERA

STRATIOMYIDAE (wapenvliegen)

Beris chalybeata: hos1, hoks

Beris clavipes: forj

Microchrysa polita: forj, grp

THEREVIDAE (viltvliegen)

Thereva annulata: ngsn

Thereva bipunctata: ngsn

ASILIDAE (roofvliegen)

Dysmachus trigonus: oosg, forj, ngsm, wted

EMPIDIDAE (dansvliegen)

Empis digramma: oosd

Empis opaca: oosd, forj, hok, hos2, oosd

Empis tessellata: forj

Empis trigramma: oosd, Δjat, oosd

Hilara maura: wted

Hilara albipennis: Δjat

Ragas unica: Δjat

Rhamphomyia obscuripennis: wted

Rhamphomyia maculipennis: Δjat

Rhamphomyia tibiella: hok, Δjat

Rhamphomyia tarsata: Δjat

HYBOTIDAE (dansvliegen)

Crossopalpus curvipes: Δjat

Platypalpus longicornis: Δjat

Platypalpus nigratarsis: wted

DOLICHOPODIDAE (slankpootvliegen)

Hercostomus metallicus: Δjat

Sympycnus pulicarius: Δjat

Syntormon pallipes: Δjat

CYCLORRHAPHA - ACALYPTRATAE

PLATYPEZIDAE (paddestoelenvliegen)

Opetia nigra: wted

SYRPHIDAE (zweefvliegen)

Anasimyia transfuga: hos2

Baccha elongata: Δforl

Brachyopa scutellaris: wten

Cheilosia albipila: grp

Cheilosia albitarsis: hos1, hok, hoks, oosd, wted

Cheilosia fraterna: arjv

Cheilosia intonsa: grp, hos1, oosd, ngsn

Cheilosia pagana: Δforl

Cheilosia proxima: oosd

Cheilosia vernalis: oosg, grp, oosd

Chrysogaster hirtella: arjv, oosg, forj, hos1, hos2,

ngsn, ngsm, oosd

Chrysotoxum festivum: oosg

Dasysyrphus albostrigatus: arjv, oosg

Dasysyrphus pinastri: grp

Dasysyrphus venustus: grp, Δforl

Epistrophe eligans: grp

Epistrophe nitidicollis: arjv, grp

Episyrphus balteatus: forj, oosg, ford, hos1, hoks,

ngsn, oosd, wted, Δforl

Eristalis abusivus: oosg, grp, ngsm, oosd

Eristalis arbustorum: arjv, oosg
Eristalis horticola: arjv, oosg, bosz, grp, hok, oosd, wted
Eristalis intricarius: oosg, grp, wted
Eristalis nemorum: oosd, oosg
Eristalis pertinax: arjv, oosd, oosg, bosz, grp
Eristalis tenax: arjv, oosd, oosg, bosz, forj, grp, oosd, wted
Eristalinus aeneus: oosg
Eristalinus sepulchralis: oosg, boss, hos2, oosd, wted
Eupeodes corollae: arjv, oosd, bosz, forj, grp, mipl, oosd, wted, △forl
Eupeodes latifasciatus: △forl
Eupeodes latilunulatus: grp
Helophilus pendulus: arjv, boss, oosg, bosz, forj, grp, mipl, hok, hos1, hos2, hows, oosd, wted, △forl
Helophilus trivittatus: arjv, oosd, oosg, bosz, oosd, wted
Lejogaster metallina: oosg, mipl, oosd, wted
Melanostoma mellinum: arjv, oosg, forj, ford, mipl, hok, hos2, ngsn, oosd
Melanostoma scalare: grp, mipl, hos1, hows, wted
Meliscaeva auricollis: grp, oosd
Merodon equestris: wte
Neoascia interrupta: oosg, boss
Neoascia podagrica: forj, oosd
Neoascia tenur: ngsm
Paragus haemorrhous: arjv, grp, hok, wteh
Parasyrphus punctulatus: oosg, wted
Pipiza bimaculata: grp
Pipiza noctiluca: grp
Platycybeirus albimanus: arjv, oosg, forj, grp, hok, oosd, wted, △forl
Platycybeirus angustatus: arjv, ngsn, forj, wted, wte2
Platycybeirus clypeatus: oosg, boss, mipl, hos1, hos2, hows, ngsn, ngsn, oosd, mird
Platycybeirus peltatus: oosg
Platycybeirus scutatus: grp
Rhingia campestris: arjv, △forl
Scaeva pyrastris: oosd
Sphaerophoria batava: arjv, hok, ngsn, wteh, wten, wtex, △jat
Sphaerophoria interrupta: boss
Sphaerophoria philantus: ngsn, wteh
Syritta pipiens: wted
Syrphus ribesii: grp, wted
Syrphus torvus: oosd, oosg, wted
Syrphus vitripennis: oosd, oosg
Tropidia scita: oosg, oosd
Xylota segnis: wted
PIPUNCULIDAE (oogkopvliegen)
Cephalosphaera furcata: △jat
Chalarus fimbriatus: △jat
Eudorylas obscurus: △jat
Verrallia setosa: △jat
LONCHOPTERIDAE
Lonchoptera lutea: △jat

CALLOBATIDAE (steltpootvliegen)
Callobata ephippium: forj
MICROPEZIDAE (steltpootvliegen)
Micropeza corrigiolata: wted
TEPHRITIDAE (boorvliegen)
Tephritis vespertina: forj, grp
OTITIDAE (prachtvliegen)
Melieria omissa: boss, hos1, how, ngsz, oosd
LONCHAEIDAE
Earomyia viridana: △wte
Setisquamalonchaea fumosa: △jat
PLATYSTOMATIDAE
Rivellia syngenesiae: hos1
SCIOMYZIDAE (slakkendodende vliegen)
Hydromya dorsalis: △jat
Pteromicra angustipennis: △jat
Sepodon sphegea: boss
Sepodon spinipes: boss
PIOPHILIDAE (kaasvliegen)
Allopiophila luteata: △jat
Parapiophila vulgaris: △jat
SEPSIDAE (wenkvliegen)
Nemopoda nitidula: wted
LAUXANIIDAE
Lyciella palidiventrtris: wted
Lyciella platycephala: grp
Lyciella platycephala: hok
HELEOMYZIDAE
Neoleria inscripta: △jat
Tephrochlamys rufiventrtris: △jat
CAMPICHOETIDAE
Campichoeta punctum: △wte
SPHAEROCERIDAE
Lotophila atra: △jat
CYCLORRHAPHA - CALYPTRATAE
SCATHOPHAGIDAE (mestvliegen)
Nanna fasciata: △jat
Scathophaga furcata: Ohun
Scathophaga litorea: see, Osee
Scathophaga stercoraria: Osee
ANTHOMYIIDAE (bloemvliegen)
Zaphne caudata: Noordvaarder
MUSCIDAE (echte vliegen)
Haematobosca stimulans: △forl
Hebecnema umbratica: △forl
Hydrotaea albipunctata: △forl, oosc
Hydrotaea armipes: △forl, △hoo, △wtek
Hydrotaea capensis: △forl
Hydrotaea dentipes: △forl
Hydrotaea diabolus: △forl
Morellia aenescens: △forl
Morellia hortorum: forj, △forl, grp, hun, Ohun, Ooosj
Morellia simplex: △forl
Muscina prolapsa: Ohun
Myospila meditabunda: △forl
Poliates domitor: △forl
CALLIPHORIDAE (vleesvliegen)
Calliphora vicina: Ohun, Ooosje

Calliphora vomitoria: arjv, oosg, Ohun
Lucilia ampullacea: Ohun
Lucilia caesar: Ohun, Oosj
Lucilia illustris: Δforl, Ohun
Lucilia sericata: hun, Ohun, oosg (larven in dode
meeuw)

SARCOPHAGIDAE (dambordvliegen)

Sarcophaga carnaria: hun, Ohun, Oosj

TACHINIDAE (sluipvliegen)

Actia pilipennis: arjv

Carcelia lucorum: Δjat: derde zekere vondst uit Neder-
land, gastheer: beervlinders (Lepidoptera: Arctii-
dae)

Cleonice callida: Δjat: tweede exemplaar uit Neder-
land, gastheer *Melasoma populi* (Coleoptera: Chry-
somelidae)

Eumea linearicornis: hok

Lydina aenea: arjv

Pales pavidus: arjv

Phorocera assimilis: arjv, oosg, hok

Phorocera grandis: Δjat, hok; slechts bekend van
een vijftal vindplaatsen in de duinen, gastheer: *Eu-
proctis chrysorrhoea* (Lepidoptera: Lymantriidae)

Phorocera obscura: oosg, wtx

Tachina lurida: oosg

Tachina ursina: grp

COLEOPTERA - kevers

J.G.M. Cuppen, O. Vorst, M.B.P. Drost, C. van de San-
de, Th. Heijerman, J. Huijbregts, A.P.J.A. Teunissen,
B. van Vondel, H.T. Edzes, H. Vallenduuk, K. van den
Berg & J. Krikken

De volgorde van de families en de soorten is zo veel
mogelijk gebaseerd op Brakman (1966), de naamge-
ving op Lucht (1987), Lohse & Lucht (1989, 1992),
Drost et al. (1992), Beenen & Winkelman (1993) en
Heijerman (1993).

Door Brakman (1966) worden 3830 soorten kevers
uit Nederland gemeld, waarvan 1182 soorten (±31%)
uit Friesland. De onderstaande lijst vermeldt 727 taxa
(±19% van de Nederlandse soorten), waarvan 211
soorten door Brakman (1966) niet voor Friesland ge-
noemd worden (taxa, waarvan de determinatie niet ze-
ker is, d.w.z. met cf. of sp. in de lijst, zijn hierbij niet
beschouwd). Deze soorten worden in de lijst voorafge-
gaan door een ^F of door een cijfer. De cijfers verwijzen
naar latere publicaties waarin de soorten uit Friesland
worden gemeld, of naar persoonlijke waarnemingen: **1**:
Vorst, 1995; **2**: Cuppen, 1993; **3**: Cuppen, 1986; **4**:
Turin, 1991; **5**: Heijerman & Booij, 1985; **6**: Turin et
al., 1977; **7**: Drost et al., 1992; **8**: Beenen & Winkel-
man, 1992; **9**: Vorst, 1997; **10**: persoonlijke waarne-
mingen O. Vorst, J. Cuppen of Th. Heijerman. De met
een ^F gemerkte soorten zijn, voor zover bekend, nog
niet eerder in de provincie Friesland verzameld of wa-
ren, in enkele gevallen, kennelijk niet aan Brakman be-

kend; de met een 10 gemerkte soorten zijn, voor zover
bekend, wel na 1966 in Friesland verzameld, maar nog
niet gepubliceerd. Het totaal aantal "niet gepubliceerde"
en "nieuwe" soorten voor de provincie bedraagt 174,
waarvan 80, voor zover bekend, nog niet eerder in
Friesland waren verzameld. Bovengenoemde aantallen
"nieuwe" soorten maken duidelijk dat de Brakman-lijst
voor Friesland zeker niet volledig meer te noemen is.
Aangezien deze constatering niet nieuw is, lijkt een re-
visie van de lijst noodzakelijk.

Bij de Carabidae worden soorten nieuw voor de
Waddeneilanden of Terschelling expliciet vermeld op
basis van het overzicht van Turin (1991).

CARABIDAE (loopkevers)

Cicindela maritima: boss, ngsm, ngsw, ngsz

4 *Nebria brevicollis*: boss. De soort wordt overigens
reeds door Mac Gillavry (1914) en Reclaire (1926)
van Terschelling genoemd.

Notiophilus aquaticus: wazp

Notiophilus germinyi: fors

Elaphrus uliginosus: ngsw, nkro

Elaphrus cupreus: arjd, boss, ngsw, wazo, wazw

Elaphrus riparius: boss, ngsw, oosj, wazo, wazs,
wazw

Loricera pilicornis: Oosj, wazp

Clivina fossor: arjd, fork, hod, Δjat, Osee, wier

Dyschirius thoracicus: bosk, boss, fork, ngsw,

ngsz, oosj, oosw, wier

Dyschirius obscurus: oosj

Dyschirius impunctipennis: boss, fors, ngsw, wazo

Dyschirius salinus: bosk, boss, fork, form, how,

ngsw, ngsw, oosw, Osee, wazo

4 *Dyschirius aeneus*: boss

4^T *Dyschirius angustatus*: boss.

Dyschirius globosus: bosd, bosk, boss, hoh, Ohun,
ngsw, oosj, wazo, wazs, wazw

5^T *Omophron limbatum*: ngsw, wazo.

Broscus cephalotes: boss

^F *Asaphidion stierlini*: fork. De eerste melding uit
Nederland was uit Aardenburg (Zeeland) in een
droge kleigreppel (Heijerman & Muilwijk, 1992).
Onder aanspoelsel aan de voet van de Waddendijk
werd één ♀ verzameld.

Bembidion lampros: wier

Bembidion properans: bosa, fork, oosj

Bembidion pallidipenne: boss, ngsw, ngsw, oosj,
wazo, wazp, wazs

Bembidion varium: boss, oosj, ngsw, wazo, wazs,
wazw

Bembidion obliquum: wazo, wazw

Bembidion tetracolum: oosj

Bembidion femoratum: boss

^T *Bembidion fumigatum*: arjd, wazp

Bembidion assimile: boss

Bembidion normannum: bosk, boss, fork, how,
ngsw, oosj, oosw, Osee, mids, wazo, wier

Bembidion minimum: bosa, bosk, boss, fork, form,
how, ngsw, oosj, oosw, wier

- ^T *Bembidion quadrimaculatum*: bosd, fork
^T *Bembidion doris*: wazw
⁴ *Bembidion aeneum*: bosa
^{6^T} *Bembidion iricolor*: boss. De soort wordt door Turin et al. (1977) opgegeven voor Vlieland, echter niet meer door Turin (1991)?
Cillelus lateralis: bosk
^F *Tachys parvulus*: fork. Nieuw voor de Waddeneilanden. Onder aanspoelsel aan de voet van de Waddendijk.
⁴ *Pogonus luridipennis*: fork, oosj, oosw
Pogonus chaldeus: bosk, fork, form, hop, ngsm, oosj, Osee, wier
⁴ *Panagaeus cruxmajor*: oosj
^T *Oodes helopioides*: oosw
^{4^T} *Badister lacertosus*: boss
^T *Badister dilatatus*: nkro
Harpalus affinis: fork, form, ngsm, ngsz, oosw
^{4^T} *Harpalus attenuatus*: how
⁴ *Harpalus latus*: Oosj
Harpalus quadripunctatus: Ohun, Oosj
Harpalus neglectus: Ohun, ngsm, ngsw, ngsz, nkro
Harpalus servus: fors, ngsm
⁴ *Harpalus tardus*: fors
⁴ *Harpalus anxius*: lie
¹⁰ *Stenolophus teutonius*: fors, hod, hoh, wazp. Nieuw voor de Waddeneilanden. Bij de Perenplak, de Hardrijdersplak en de Hoornse Kaap werd telkens één exemplaar verzameld, bij het strand van Formerum twee exemplaren.
Stenolophus mixtus: fork, wazp, wazw
⁴ *Acupalpus flavicollis*: mids
⁴ *Acupalpus meridianus*: ngsm, ngsw, oosj, oosw
Acupalpus parvulus: boss, fork, mids, Oosj, mids, wazo
Acupalpus dubius: wazw. Volgens Turin (1991) nieuw voor Terschelling, echter volgens Turin et al. (1977) reeds bekend van Terschelling.
Trichocellus placidus: Oosj
Dicheirotichus gustavi: fork, form, mids, oosj, Osee, mids, wier
Amara plebeja: oosj
Amara similata: fors, ngsz
Amara communis: form
^T *Amara lunicollis*: forj, fors, oosj
Amara curta: fors, half, hob, hod, koe
Amara aenea: boss, form, fors, half, hoh, lie, ngsm, oosj, mids, wier
Amara spreta: ngsw
Amara familiaris: fors, mids
⁴ *Amara anthobia*: hok
Amara lucida: fors, half, hod, koe, lie, nkro, waz
Amara tibialis: half, hoh, lie
⁴ *Poecilus cupreus*: how, oosj
⁴ *Poecilus versicolor*: grlw, ngsm, oosj
Pterostichus vernalis: forj, fors, Ohun, oosj
⁴ *Pterostichus oblongopunctatus*: Ohun
Pterostichus niger: Oosj
¹⁰ *Pterostichus rhaeticus*: Oosj, wazw. Recent afge-

- splitst van *P. nigrita*. Door Turin (1991) werd nog geen onderscheid gemaakt tussen beide soorten. Algemeen in geheel Nederland, reeds bekend van Ameland.
Pterostichus minor: nkro, Oosj
Pterostichus strenuus: bosa, forj, fors, Ohun, Oosj
Pterostichus diligens: nkro, Oosj
Calathus fuscipes: Ohun
Calathus melanocephalus: fors, oosj
Agonum marginatum: arjd, boss, ngsm, ngsz, nkro, oosj, wazo, wazs, wazw
Agonum versutum: wazw
Agonum viduum: lie, nkro
^F *Agonum micans*: fors
⁴ *Agonum piceum*: wazp, wazs, wazw
^T *Agonum gracile*: wazs, wazw
Agonum fuliginosum: wazw
^T *Agonum pelidnum*: boss, nkro, Oosj
Agonum dorsale: boss
Platynus obscurus: Ohun, ngsz, Oosj, wazw
Demetrias atricapillus: boss, forj, oosw
Demetrias monostigma: bosa, boss, fors, hod, nkro
^{4^T} *Demetrias imperialis*: nkro
Dromius linearis: boss, bosz, fors, Ohun, ngsm, Oosj
^{4^T} *Dromius agilis*: hod
Dromius quadrimaculatus: hoh
⁴ *Dromius spilotus*: grl, oosj
Syntomus truncatellus: boss, fors, hod, hoh, ngsw, ngsz
Syntomus foveatus: boss, fors, half, hoh, koe, lie, ngsw, nkro, wazo
^{6^T} *Odacantha melanura*: boss, nkro, oosj, oosw. *Odacantha* wordt opgegeven van Ameland in de loopkeveratlas (Turin et al., 1977). Het is merkwaardig dat *O. melanura* later (Turin, 1991) niet (meer) wordt vermeld van de Waddeneilanden.

HYGROBIIDAE

- ¹⁰ *Hygrobia hermanni*: boss

HALIPLIDAE (waterreders)

- Peltodytes caesus*: boss, fork, forw, oosj
⁷ *Haliphus confinis*: wazp, wazw. Vrij zeldzaam in diepere wateren begroeid met kranswieren (Characeae).
Haliphus ruficollis: arjd, boss, fork, forw, liw, ngsm, nkro, oosj, wazo, wazs, wazw
Haliphus heydeni: fork, forw, grlw, wazs
Haliphus immaculatus: arjd, boss, fork
Haliphus apicalis: boss, fork, ngsm, oosj, wazo, wazs, wazw

NOTERIDAE

- Noterus crassicornis*: forw, liw, wazp, wazs, wazw
Noterus clavicornis: arjd, boss, fork, forw, hoh, liw, ngsm, nkro, oosj, wazp, wazs, wazw

DYTISCIDAE (waterroofkevers)

- Laccophilus minutus*: arjd, boss, fork, forw, hoh, ngsm, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Laccophilus hyalinus: arjd, wazo

- 10 *Hydrovatus cuspidatus*: boss, wazw
Hyphydrus ovatus: fork, wazp
- 9 *Hydroglyphus pusillus*: hoh
Coelambus impressopunctatus: fork, liw, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Coelambus parallelogrammus: mids
Coelambus confluentis: arjd. Niet algemene pionier-soort.
Hygrotus inaequalis: arjd, boss, fork, forw, liw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazw
- 10 *Hygrotus decoratus*: ngsn, ngsz, nkro, oosj, oosw, wazo, wazs, wazw
- 10 *Suphrodytes dorsalis*: ngsn, nkro
- 10 *Hydroporus scalesianus*: nkro
Hydroporus angustatus: arjd, ngsn, oosj, wazs
- 10 *Hydroporus neglectus*: arjd
Hydroporus umbrosus: grlw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Hydroporus tristis: wazw
Hydroporus gyllenhalii: boss, hoh, wazp
Hydroporus palustris: arjd, fork, forw, grlw, ngsn, oosj, wazw
- 10 *Hydroporus striola*: arjd, boss, grlw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Hydroporus erythrocephalus: arjd, grlw, hoh, nkro, oosj, wazo, wazs, wazw
Hydroporus planus: boss, forw, liw, ngsn, oosj
Hydroporus pubescens: arjd, forw, hoh, oosj, ngsn, wazo, wazp, wazs, wazw
- 10 *Hydroporus nigrita*: ngsn
- 10 *Hydroporus memnonius*: arjd, oosj, wazw
- ^F *Graptodytes granularis*: ngsn. In aantal in sloot-beekje in duingebied direct ten oosten van het Groene Strand; tegenwoordig zeldzaam.
- 10 *Graptodytes pictus*: arjd, fork, forw, liw
Agabus bipustulatus: arjd, boss, hoh, ngsn, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Agabus sturmii: arjd, boss, forw, liw, ngsn, oosj, wazo, wazp
Agabus uliginosus: hoh, wazw. Eén ♀ van de var. *dispar* in de Hardrijdersplak. Deze sterk gechagrineerde variëteit is in Nederland voornamelijk bekend van duinplassen.
Agabus cf. conspersus (larf): oosj
- 10 *Agabus undulatus*: ngsn, nkro, oosw
Agabus labiatus: grlw, hoh, wazo, wazp
Copelatus haemorrhoidalis: boss, liw, ngsn, nkro, oosj, wazw
Ilybius ater: fors, ngsn
Ilybius fuliginosus: arjd
Rhantus suturalis: hoh, wazs
Rhantus frontalis: arjd, boss, ngsn, nkro, oosj, wazp, wazs, wazw
Rhantus exoletus: arjd, grlw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Colymbetes fuscus: arjd, boss, ngsn, nkro, oosj, wazs, wazw
- 10 *Hydaticus seminiger*: grlw, ngsn, nkro, wazp, wazs, wazw

- Graphoderus zonatus*: hoh, nkro, wazo
Graphoderus cinereus: hop, nkro
Dytiscus marginalis: boss, hoh
Dytiscus circumflexus: boss, hoh, wazs
- GYRINIDAE (schrijvertjes)
- 7 *Gyrinus distinctus*: arjd, ngsz. Zeldzame soort, voornamelijk bekend van duinplassen in het Wadengebiet, en van de Veluwe Randmeren.
Gyrinus caspius: boss
- 7 *Gyrinus paykulli*: arjd, boss. Zeldzame soort, voornamelijk bekend van het kustgebied.
- HYDRAENIDAE
- 2 *Hydraena palustris*: ngsn, nkro
- 2 *Hydraena testacea*: arjd
- 10 *Ochthebius dilatatus*: bosd, boss, fork, ngsn
- 10 *Ochthebius auriculatus*: boss, Osee
Ochthebius minimus: arjd, boss, forw, grlw, ngsn, ngsz, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
- ^F *Ochthebius punctatus*: wazo. Slechts éénmaal aangetroffen vóór 1950 te Hoek van Holland (Drost et al., 1992) en derhalve opgenomen in de lijst van uitgestorven of verdwenen waterkevers. Eén exemplaar werd verzameld langs de oever van het zoete duinplasje Onder de Draad.
Ochthebius marinus: arjd, boss, ngsn, oosj, wazo
Ochthebius viridis: arjd, boss, ngsn, ngsz, nkro, oosj, wazo, wazs
Limnebius nitidus: boss, ngsn, nkro
- 10 *Limnebius aluta*: arjd, boss, ngsn, wazp
- HELOPHORIDAE
- Helophorus aequalis*: boss, forw, liw, oosj
Helophorus brevipalpis: arjd, boss, forj, fork, forw, grlw, liw, ngsn, oosj, wazp, wazs, wazw
- 10 *Helophorus obscurus*: liw
- 10 *Helophorus minutus*: arjd, boss, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazw
- 10 *Helophorus griseus*: boss
- 7 *Helophorus fulgidicollis*: bosk. Halofiele (=zoutminnende) soort.
- 10 *Helophorus strigifrons*: oosw
- HYDROCHIDAE
- 10 *Hydrochus carinatus*: arjd, nkro, wazp, wazs
- HYDROPHILIDAE (spinnende watertorren)
- Coelostoma orbiculare*: arjd, grlw, ngsn, nkro, oosw, wazp
Sphaeridium bipustulatum: Ohun, ngsm, oosj
Sphaeridium scarabaeoides: Ooosj, oosj, Osee
- 10 *Sphaeridium lunatum*: fork, fors, Ohun, ngsm, oosj, Osee
Cercyon litoralis: fork
Cercyon ustulatus: wazp
Cercyon haemorrhoidalis: oosn
Cercyon melanocephalus: Ohun, Ooosj, oosj, oosn, Osee
Cercyon marinus: boss, ngsn, oosj, wazo, wazp, wazw
Cercyon lateralis: fork, Ohun, Ooosj, oosj, Osee
Cercyon pygmaeus: Ohun, Ooosj, oosj, oosn
Cercyon quisquilius: oosj

- Cercyon tristis*: boss, ngsz, nkro, Osee, wazp, wazw
Cercyon convexiusculus: arjd, boss, ngsn, nkro, Ooosj, wazp, wazw
Cercyon analis: fork, wazp
Megasternum obscurum: Ohun
Cryptopleurum minutum: Ohun, ngsm, oosj, oosn
Hydrobius fuscipes: arjd, boss, hoh, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Anacaena globulus: arjd, forw, hoh, nkro, Ooosj, wazo, wazp
Anacaena limbata: arjd, boss, fork, liw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
10 *Anacaena lutescens*: arjd, boss, grlw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
10 *Laccobius minutus*: arjd, boss, fork, hoh, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Laccobius biguttatus: arjd, boss, wazp, wazw
Laccobius bipunctatus: boss, forw, grlw, liw, ngsn, ngsz, nkro, oosj, wazp
Helochares lividus: arjd, boss, grlw, hoh, nkro, oosj, wazs
3 *Helochares punctatus*: wazo. Opvallende waarneming van één ♀ ver buiten het normale verspreidingsgebied (cf. Cuppen, 1986).
3 *Helochares obscurus*: wazp
Enochrus melanocephalus: arjd, boss, ngsn, ngsz, nkro, oosj
Enochrus ochropterus: arjd, grlw, wazs
Enochrus quadripunctatus: arjd, forw, ngsn, oosj, wazp, wazs, wazw
Enochrus bicolor: oosj
Enochrus halophilus: boss, ngsn, nkro, oosj
Enochrus testaceus: arjd, boss, liw, ngsn, nkro, wazo, wazp, wazw
Enochrus affinis: nkro, wazw
10 *Enochrus coarctatus*: arjd, ngsn, nkro, wazp, wazw
Cymbiodyta marginella: arjd, boss, grlw, ngsn, nkro, oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
Chaetarthria seminulum: arjd, nkro, wazp
Hydrophilus piceus: hoh, hop
Berosus signaticollis: oosw
SILPHIDAE (aaskevers)
Necrophorus humator: Ohun, Ooosj
Necrophorus vespilloides: Ohun, nkro, Ooosj
Necrophorus vespillo: Ooosj
Thanatophilus rugosus: Ohun, nkro, Ooosj
Thanatophilus sinuatus: arjd, bosd, form, Ohun, ngsn, nkro, oosa, Ooosj, wazs
Blitophaga opaca: form, oosj, wier
^F *Silpha obscura*: boss
Silpha tristis: arjd, boss, hoh, Ooosj
Phosphuga atrata: Ooosj
CHOLEVIDAE
Nargus velox: Ooosj
10 *Choleva agilis*: Ooosj
Sciodrepoides watsoni: Ohun, Ooosj
Sciodrepoides fumatus: Ohun, Ooosj
10 *Catops coracinus*: Ohun, Ooosj
^F *Catops kirbyi*: Ohun, Ooosj
Catops chrysomeloides: Ohun
Catops morio: Ooosj
LIODIDAE
Agathidium laevigatum: boss, fors, Ooosj
^F *Agathidium marginatum*: forj
10 *Agathidium varians*: oosj
Agathidium rotundatum: oosw
SCYDMAENIDAE
9 *Scydmaenus tarsatus*: fors
CORYLOPHIDAE
10 *Corylophus cassidoides*: bosa
Orthoperus sp.: oosj
PTILIIDAE
^F *Ptenidium pusillum*: forj
Ptenidium nitidum: forj
Acrotrichis atomaria: forj
10 *Acrotrichis sitkaensis*: bosa, ngsz, nkro. Door Jansen & van Heijnsbergen (1986) voor het eerst gemeld uit Nederland. De soort is algemeen in riet- en zeggenstrooisel langs oevers, en een van de algemeenste *Acrotrichis*-soorten in Nederland.
Acrotrichis fascicularis: bosd
10 *Acrotrichis brevipennis*: nkro
^F *Acrotrichis henrici*: nkro, wazs. Deze vrij zeldzame soort werd door Jansen & Van Heijnsbergen (1986) voor het eerst uit Nederland gemeld van de oever van een vijver te Bussum.
SCAPHIDIIDAE
10 *Scaphium immaculatum*: fors
STAPHYLINIDAE (kortschildkevers)
Megarthus depressus: oosj
Megarthus denticollis: Ohun
10 *Proteinus ovalis*: Ooosj
Omalium rivulare: fork, Ohun, nkro, Ooosj
^F *Omalium exiguum*: Ohun. Zeldzame soort.
10 *Lesteva sicula heeri*: bosd, Ohun, wazp, wazw
Lesteva longelytrata: boss, bosz, ngsn, oosw
Coprophilus striatulus: bosk, forj, ngsz, Ooosj
Carpelimus bilineatus: boss, ngsz, wazo
Carpelimus rivularis: boss, fork, ngsz, oosw, wazo, wazp, wazs, wazw
^F *Carpelimus obesus*: nkro, wazo, wazs, wazw
^F *Carpelimus despectus*: nkro
Carpelimus corticinus: forj, ngsz, nkro, oosw, wazo, wazp, wazs, wazw
^F *Carpelimus lindrothi*: wazo. Voor het eerst uit Nederland gemeld door Berger & Poot (1972) van strandjes langs de Worm bij Haanrade (Limburg).
10 *Carpelimus foveolatus*: bosd, bosk, nkro
^F *Carpelimus gracilis*: nkro, oosw
10 *Carpelimus halophilus*: bosk, fork
Carpelimus elongatulus: wazo
^F *Carpelimus subtilis*: forj
10 *Carpelimus schneideri*: bosk, Osee. Typische en zeldzame soort van kwelders.
Anotylus rugosus: bosa, bosk, fork, ngsz, Ooosj, Osee
Anotylus tetracarinatus: Ohun

- Oxytelus laqueatus*: Ohun, Ooosj, oosj
Platystethus arenarius: oosj
Platystethus cornutus: wte
Platystethus alutaceus: grlw, wazp
Platystethus nitens: oosw
Bledius tricornis: fork, nkro
Bledius spectabilis: bosk, fork, ngsz.
10 *Bledius limicola*: fork, ngsz, oosw
Bledius cf. *bicornis*: fork
Bledius diota: fork
* *Bledius terebrans*: boss
Bledius opacus: fork, fors
Bledius fergussoni: boss, fork, ngsz, wazo, wazp, wazs
Bledius subniger: bosk, fork, fors, ngsz, nkro, wazo, wazs, wte
Stenus comma: fork, oosw, wazs
Stenus juno: arjd, ngsn, nkro, wazp, wazs, wazw
Stenus clavicornis: forj
Stenus boops: wazo, wazs, wazw, wte
Stenus incrassatus: wazo, wazp, wazs
Stenus atratulus: nkro
Stenus melanopus: fors
Stenus canaliculatus: wazo
10 *Stenus nitens*: wazw
Stenus carbonarius: Ooosj
Stenus fulvicornis: forj
Stenus similis: forj
Stenus cicindeloides: arjd, forj, liw, wazw
Stenus binotatus: nkro, wazo, wazs, wazw
Stenus nitidiusculus: arjd
Euaesthetus ruficapillus: nkro
Paederus riparius: boss, ngsz, nkro, wazw
10 *Paederus fuscipes*: boss, ngsz, nkro, Ooosj, wazs, wazw
Astenus cf. *pulchellus*: forj
10 *Lathrobium fennicum*: nkro, wazp, wazw
Lathrobium elongatum: wazw
Lathrobium volgense: Ooosj
Lathrobium fulvipenne: fork, oosw
Leptacinus linearis: fors
10 *Nudobius lentus*: hok
Gyrophypnus fracticornis: oosj, oosn, Osee
Gyrophypnus angustatus: fors, nkro, wte
Xantholinus linearis: fors, nkro, Ooosj, oosj
Xantholinus longiventris: fors
10 *Xantholinus rhenanus*: Ohun
Othius punctulatus: Ohun, Ooosj
^F *Neobisnius lathrobioides*: oosw, wazp
Erichsonius cinerascens: nkro, wazp, wazw
Philonthus splendens: Ohun, oosj
Philonthus intermedius: boss
Philonthus laminatus: Ooosj, Osee
Philonthus politus: fork, nkro, wazs
Philonthus succicola: arjd, Ohun, nkro, oosa, Ooosj
^F *Philonthus tenuicornis*: arjd, fors, Ohun
^F *Philonthus ebeninus*: oosj
Philonthus cognatus: fors, Ooosj, Osee, wazo
- Philonthus carbonarius*: fork, fors, ngsz, Ooosj, oosw, wazo
Philonthus longicornis: fors, oosj
Philonthus agilis: oosj
Philonthus cruentatus: arjd, boss, fors, Ohun, Ooosj, oosj, Osee
Philonthus varians: arjd, fors, Ohun, Ooosj
Philonthus albipes: ngsm, oosj
Philonthus fimetarius: Ohun, Ooosj
^F *Philonthus umbratilis*: wazw
10 *Philonthus corvinus*: nkro. Zeldzame soort van moerassen, reeds bekend van Ameland.
Philonthus quisquiliarius: boss, fork, ngsz, oosw, wazp, wazs, wazw
^F *Philonthus fumarius*: ngsz
Philonthus nigrita: nkro, wazw
10 *Philonthus micantoides*: ngsm, ngsz, nkro, oosw, wazo, wazw. Algemeen op de Waddeneilanden.
Philonthus marginatus: Ohun, Ooosj
^F *Gabrius osseticus*: bosa
^F *Gabrius keyisianus*: wazp. Zeldzame halofiele (=zoutminnende) soort, hier echter langs de oever van een zoete (duin)greppel. Uitsluitend bekend van Zeeland.
Gabrius pennatus: oosw
Gabrius sp.: ngsz, Ooosj, wazw
Casius xantholoma: fork, form, oosw. Uitsluitend op en onder aangespoeld zeewier langs de kust.
Ontholestes murinus: boss, Ohun, nkro, oosa, Ooosj, oosj, Osee
Creophilus maxillosus: oosj
Heterothops binotatus: bosa
10 *Heterothops quadripunctulus*: forj
Quedius fuliginosus: Ooosj
Sepedophilus littoreus: forj
Sepedophilus testaceus: wten
^F *Sepedophilus marshami*: ngsm, Ooosj. Voor het eerst gemeld voor Nederland door Berger & Poot (1970) uit Limburg. Tijdens de zomervergadering van 1994 ook te Noord-Brabant verzameld (Cartierheide, Malpiebeemden) (Cuppen et al., 1995). Algemene soort in strooisel.
Sepedophilus sp.: bosa, Ooosj
Tachyporus nitidulus: arjd, fors, hod
Tachyporus obtusus: fork, ngsz, oosw, Osee
Tachyporus solutus: arjd, forj
10 *Tachyporus dispar*: hod, hoh, forj, Ooosj. Recent afgesplitst van *T. chrysomelinus*. Deze in het gehele land algemene soort werd voor het eerst uit Nederland gemeld door Sterrenburg (1992).
Tachyporus atriceps: Ooosj
Tachyporus transversalis: Ohun
Tachyporus hypnorum: bosk, boss, forj, fork, fors
^F *Tachyporus pusillus*: forj, koe
^F *Tachinus pallipes*: Ohun
Tachinus signatus: forj, ngsz, Ooosj, wazw
Tachinus laticollis: forj, Ohun
Tachinus marginellus: Ooosj
Gymnusa brevicollis: nkro, wazo, wazw

- Myllaena dubia*: nkro, wazo, wazp, wazw
Myllaena intermedia: arjd, wazo
^F *Myllaena gracilis*: arjd, wazp
Myllaena minuta: bosd, ngsz, nkro, wazo, wazw
10 *Myllaena infuscata*: wazp. Algemene soort langs de kust, zeldzaam in het binnenland.
10 *Diglotta submarina*: bosk, fork. Voor het eerst uit Nederland gemeld door Van de Sande (1985) uit Zeeland. Halobionte (=zoutafhankelijke) kwelder-soort.
Ischnopoda atra: boss, fors, nkro, wazp, wazw
Gnypeta carbonaria: fors, wazo, wazp, wazs, wazw
10 *Gnypeta rubrior*: boss, fork
Schistoglossa cf. aubei: oosw
Amischa analis: arjd, bosk, boss, forj, nkro, oosw
10 *Amischa soror*: forj, fors, nkro
Amischa decipiens: forj, fors, nkro
10 *Dacrla fallax*: boss, nkro
Aloconota gregaria: fork, oosw
10 *Brundinia marina*: boss, boss, ngsz. Halofiele (=zoutminnende) soort.
Dinaraea aequata: hok, oosj
Acrotona aterrima: arjd
Atheta elongatula: fork, oosw
10 *Atheta malleus*: wazw
Atheta volans: oosw
Atheta divisa: boss
Atheta trinitata: fors
Atheta triangulum: fors
Atheta graminicola: nkro
Atheta vestita: boss. Halofiele (=zoutminnende) soort.
Atheta atramentaria: oosj, Osee
Atheta nigripes: fors
Atheta longicornis: fors
Atheta orphana: forj
Atheta fungi: boss, bosk, forj, fork, fors, ngsz, nkro, oosj, Osee
Halobrecta flavipes: boss, fork, oosw. Halofiele (=zoutminnende) soort.
10 *Alianta incana*: arjd
Drusilla canaliculata: nkro, wte
10 *Zyras limbatus*: nkro
Tinotus morion: Ohun
Phloeopora testacea: oosj
Parocyusa longitarsis: fork
^F *Ocyusa maura*: arjd, boss, wazo, wazw
^F *Oxypoda procerula*: wazw
^F *Ischnoglossa prolixa*: oosj
Aleochara curtula: bosd, boss, Ohun, Ooosj, wazs
Aleochara lanuginosa: bosk, fork, Ohun, mids, Ooosj, oosj, oosn
Aleochara bipustulata: fors
Emplenota obscurella: fork, oosj, oosw
PSELAPHIDAE
Brachygluta fossulata: Ohun, nkro, Ooosj, wazw
1 *Brachygluta helferi*: bosd, bosk, fors
1 *Trissemus impressus*: nkro, wazs

- Rybaxis longicornis*: nkro, Ooosj
Tychus niger: fors
HISTERIDAE (spiegelkevers)
^F *Acritus nigricornis*: mid
Saprinus semistriatus: arjd, boss, Ohun, nkro, Ooosj
^F *Saprinus planiusculus*: arjd, bosd, boss, forj, Ohun, nkro, oosa, Ooosj, oosj, wazs
Saprinus aeneus: arjd, forj, Ohun, ngsm, Ooosj, wazs
Hypocaccus metallicus: boss, ngsm, ngsw, ngsz, nkro
Hypocaccus rugifrons: ngsm, Ooosj
^F *Gnathonus buyssoni*: Ohun
^F *Kissister minimus*: forj
^F *Carcinops pumilio*: mids, oosw, wier
Hister unicolor: ngsm, noz
Margarinotus brunneus: Ohun, Ooosj
Margarinotus neglectus: forj, mid, Ooosj, oosj, oosw
10 *Margarinotus ventralis*: ngsm
Margarinotus carbonarius: fors, ngsm, oosj, oosn
^F *Atholus duodecimstriatus*: oosw
CANTHARIDAE (soldaatjes)
Cantharis fusca: Ohun, ngsm, oosj
Cantharis rufa: bosk, oosj
Rhagonycha lignosa: arjd, ♂jat
Malthodes sp.: hod
MELYRIDAE (bastaardweeschilden)
Psilothrix viridicoeruleus: ngsm, ngsw, ngsz, nkro.
Zeldzame soort, met name bekend van het duingebied en de Waddeneilanden; op gele composieten.
CLERIDAE
^F *Thanasimus formicarius*: hok, wten, grp
ELATERIDAE (kniptorren)
Agrypnus murinus: arjd, forj, fors, mids, ngsm
Dicronychus cinereus: wazp
^F *Dicronychus equiseti*: boss
Dicronychus sp.: fors, nkro
10 *Melanotus rufipes*: arjd, forj, ♂forl, ngsm, ngsn
Cidnopus aeruginosus: arjd, bosk, boss, fork, fors, hod, ♂jat, ngsz, nkro, wazs
Prosternon tessellatum: forj, lie, oosj
^F *Agriotes pallidulus*: forj. De meeste waarnemingen van deze soort komen uit het zuiden en midden van het land. Een ♀ gesleept in vrij schraal grasland bij kampeerboerderij.
10 *Agriotes sputator*: fork, form
Agriotes lineatus: forj, form, oosw
Agriotes obscurus: boss, forj, fors, grlw, hok, Ohun, ngsm, Ooosj, oosj
THROSCIDAE
Triaxus dermestoides: forj, hok, Ohun, Ooosj
BUPRESTIDAE (prachtkevers)
Agrius angustulus: grl
SCIRTIDAE
Cyphon phragmiteticola: form, nkro, oosw
Scirtes sp. (larf): liw

DRYOPIDAE

- Dryops ernesti*: Ooosj
Dryops luridus: boss, forw, hoh, ngsn, nkro, wazp
Dryops auriculatus: ngsz, oosw

GEORISSIDAE

- Georissus crenulatus*: bosd, ngsz, nkro, wazp

HETEROCERIDAE

- Heterocerus flexuosus*: bosk, boss, fork, form, ngsz, Osee
Heterocerus obsoletus: boss, ngsz, ngsz
Heterocerus fenestratus: boss, fork, ngsz, wazo
Heterocerus hispidulus: boss, ngsz, ngsz, wazo, wazs, wazw

- ^F *Heterocerus intermedius*: wazo. Volgens Van Strien (1980) alleen bekend van de oevers van beken in Gelderland en Overijssel.

Heterocerus maritimus: Osee

DERMESTIDAE

- ^F *Dermestes frischii*: arjd, bosd, boss, fors, Ohun, oosa, wazs
Dermestes sp.: fors

BYRRHIDAE

- ^F *Cytilus sericeus*: fors, hok, oosw
Byrrhus fasciatus: oosw

BYTURIDAE

- Byturus ochraceus*: grlw
Byturus tomentosus: arjd

KATERETIDAE

- Kateretes pedicularius*: bosz, fors, grlw, lie, ngsn, oosj, wazp
10 *Kateretes rufilabris*: wazo
Brachypterus glaber: arjd, forj, oosw
Brachypterus urticae: forj

NITIDULIDAE

- Pria dulcamarae*: ngsn, nkro, oosj
10 *Meligethes flavimanus*: arjd, bosz, hoh, ngsn, oosj, oosw, wte. Algemeen in geheel Nederland.
Meligethes coracinus: oosw
Meligethes aeneus: arjd, bosk, forj, ngsn, oosj
Meligethes erythropus: ngsn, oosj
^F *Nitidula carnaria*: Ohun. Opmerkelijke vangst.
^F *Omosita discoidea*: Ooosj
Omosita colon: bosd, fors, Ohun, Ooosj, wazs
Epuraea depressa: arjd, ngsn, nkro, oosj, wte
Epuraea unicolor: Ohun
Epuraea pallescens: arjd, bosz
Soronia grisea: forj, Δforl, mid
10 *Pocadius ferrugineus*: hod
Glischrochilus hortensis: Ohun, Ooosj, oosw, wte

RHIZOPHAGIDAE

- Rhizophagus bipustulatus*: Ohun, oosj

EROTYLIDAE

- ^F *Tritoma bipustulata*: Δforl

- 10 *Dacne bipustulata*: oosj

CRYPTOPHAGIDAE

- 10 *Telmatophilus typhae*: hod
Micrambe villosus: arjd, forj, lie, ngsn
Cryptophagus pseudodentatus: forj
Atomaria mesomela: arjd, ngsn

- ^F *Atomaria basalis*: forj, ngsz
Atomaria cf. *rhenana*: bosa
Atomaria fuscata: oosw
Atomaria atricapilla: bosk, oosj, oosw
10 *Atomaria lewisi*: forj, oosw, wazo
Atomaria nigrirostris: bosk, forj, ngsz
Atomaria testacea: forj, fors
Atomaria apicalis: forj
Atomaria analis: oosw
Atomaria linearis: boss, fork, liw, ngsz, oosw
Ephistemus globulus: forj

PHALACRIDAE

- Olibrus corticalis*: fors, ngsn
Olibrus affinis: arjd, ngsn
Stilbus testaceus: arjd, bosk, boss, forj, fork, fors, ngsz, nkro, oosj
Stilbus atomarius: ngsz, nkro
10 *Stilbus oblongus*: ngsz

LATRIDIIDAE

- Stephostethus lardarius*: forj, mid
Aridius nodifer: forj, Ooosj
10 *Aridius bifasciatus*: forj, ngsn
Latridius sp.: Ohun
Enicmus transversus: arjd, forj, form, fors
^F *Enicmus rugosus*: Ohun
Corticaria crenulata: bosa, fors
Corticaria gibbosa: arjd, forj, ngsn, nkro, oosj
^F *Corticaria similata*: arjd
Corticaria fuscata: forj, fork, fors
Melanophthalma sp.: boss, fors, ngsz

COCCINELLIDAE (lieveheersbeestjes)

- 10 *Coccidula scutellata*: arjd
Coccidula rufa: arjd, bosa, bosk, boss, forj, fors, grlw, liw, ngsz, ngsz, nkro, Ooosj, oosj, wazo, wazs
Rhyzobius litura: forj, fors
Rhyzobius chrysomeloides: arjd, lie, oosj
^F *Scymnus haemorrhoidalis*: forj
10 *Scymnus limbatus*: arjd, grl
Scymnus cf. *frontalis*: lie
Scymnus cf. *redtenbacheri*: nkro, Ooosj
10 *Anisosticta novemdecimpunctata*: arjd, forj, liw, ngsz
Aphidecta oblitterata: lie
Tythaspis sedecimpunctata: bosa, bosk, boss, Ooosj
Adalia decempunctata: arjd, hoh, oosj
Adalia bipunctata: arjd, oosj
Coccinella septempunctata: arjd, forj, form, hod, Ohun, nkro, oosj, wazw
Coccinella undecimpunctata: arjd, bosk, boss, forj, fork, hoh, oosj, wier
Oenopia conglobata: arjd
^F *Harmonia quadripunctata*: arjd, hod
Calvia quatuordecimpunctata: arjd
Propylea quatuordecimpunctata: arjd, grl, oosj
Anatis ocellata: fork, grl, hod, ngsn
Psyllobora vigintiduopunctata: forj, ngsn
Chilocorus bipustulatus: arjd

^F *Exochomus nigromaculatus*: hoh, lie, liw, midz, ngsn
 SPHINDIDAE
Arpidiphorus orbiculatus: Ooosj
 ANOBIIDAE (klopkevers)
Xyletinus cf. laticollis: boss, nkro
 PYTHIDAE
Pytho depressus: hok
 SALPINGIDAE
Rhinosimus planirostris: hod
 ANTHICIDAE
^F *Notoxus monoceros*: oosw
Anthicus bimaculatus: boss, fors, ngsm, ngsw, ngsz, oosw
 MORDELLIDAE
Mordellistena cf. pumila: forj
 SCRAPTIIDAE
Anaspis frontalis: forj
Anaspis maculata: arjd, ngsm, nkro, oosj
Anaspis regimbarti: ngsn
 TENEBRIONIDAE (zwartlijven)
Phyllan gibbus: boss, lie, ngsm, nkro
Melanimon tibialis: boss, fors, half, hod, midz, ngsz, nkro
Crypticus quisquilius: arjd
^F *Alphitobius diaperinus*: oosj, oosw
 GEOTRUPIDAE
Geotrupes stercorarius: ngsm, oosj
 SCARABAEIDAE (bladsprietkevers)
Onthophagus nuchicornis: fors, Ohun, hun, ngsm, Ooosj, oosj
Aphodius fossor: ngsm, oosj
Aphodius haemorrhoidalis: ngsm, oosj
Aphodius prodromus: oosw
 10 *Aphodius sphaelatus*: ngsm, Ooosj, oosj, oosn, Osee
Aphodius fimetarius: forj, ngsm, oosj, oosn, Osee
Aphodius foetidus: oosj
 10 *Aphodius ater*: fork, hun, ngsm, Ooosj, oosj
 10 *Aphodius plagiatus*: boss, ngsn, ngsw
Aphodius granarius: fors, hoh, oosj, oosw
Oxyomus sylvestris: Ohun, ngsm
Psammodius asper: oosw
Aegialia arenaria: boss, fork, fors, ngsz, nkro
Phyllopertha horticola: fors
 CERAMBYCIDAE (boktorren)
Pogonocherus hispidus: arjd, half
^F *Pogonocherus fasciculatus*: wrud
Tetrops praeusta: boss, bossz, Δforl, grl, hoh, ngsn
 CHRYSOMELIDAE (bladhaantjes)
Donacia clavipes: boss, mids, nkro, oosj, oosw, wier
^F *Donacia cinerea*: arjd. Recent weinig waargenomen soort; op *Typha latifolia*.
Oulema gallaeciana: hok
Oulema melanopus: hoh
 8 *Oulema duftschmidi*: forj. Deze recent van *Oulema melanopus* afgesplitste soort werd o.a. uit Friesland gemeld door Beenen & Winkelman (1992).

Chrysolina polita: Δforl, oosw
Gastrophysa polygoni: fork, hok, liw, ngsz, oosw
Phaedon cochleariae: ngsm, ngsw, ngsz, oosj, wazw
Phaedon armoraciae: oosj, wazo, wazp, wazs, wazw
^F *Phaedon concinnus*: ngsz, oosw
Prasocuris phellandrii: nkro
 10 *Chrysomela collaris*: boso, boss, hoh, lie, ngsm, oosn, wazo, wazs, wazw
^F *Chrysomela saliceti*: hoo
Phratora laticollis: forj
Phratora vitellinae: hoh, hop
Galerucella nymphaeae-complex: nkro, wte
Galerucella lineola: arjd
Galerucella pusilla: oosj, wazs, wazw
Lochmaea caprea: bosz
^F *Lochmaea suturalis*: hoh
Lochmaea crataegi: arjd, grl, wte
Agelastica alni: grlw, Δjat, wazo, wazs
^F *Phyllotreta flexuosa*: wte
Phyllotreta exclamationis: liw
Phyllotreta cruciferae: oosw
Aphtona euphorbiae: arjd, bosk, forj, nkro, oosj, wte
Aphtona nonstriata: ngsz, oosj, oosw
Longitarsus pratensis: forj
Longitarsus luridus: boss, forj, oosw
Longitarsus sp.: bosk, form, liw, Ooosj
 10 *Altica oleracea*: Δjat, oosj
^F *Altica palustris*: oosj
Crepidodera fulvicornis: arjd, forj, grlw, Δjat, oosj, oosw
Chaetocnema concinna: lie, oosj
Chaetocnema arida: forj
Chaetocnema hortensis: hoh
Psylliodes affinis: forj, lie, oosj
Psylliodes marcida: boso, boss, midz, ngsm, ngsz
^F *Psylliodes chalconera*: oosj
Psylliodes dulcamarae: forj, fors, oosj, wazp
Cassida rubiginosa: boss, bossz, form, liw, oosj
 10 *Cassida vittata*: form, oosj, oosw
 CURCULIONIDAE (snuitkevers)
Otiorhynchus ovatus: lie
Otiorhynchus atroapterus: fors, hob, hod, ngsm, ngsw, ngsz
Phyllobius argentatus: forj
Phyllobius pyri: boss, forj, oosj
^F *Phyllobius betulinus*: nkro
Phyllobius calcaratus: forj
Phyllobius pomaceus: arjd, forj, ngsm
 10 *Phyllobius maculicornis*: oosw
Phyllobius sp.: arjd, boss, bossz, forj, fork, form, fors, hod, lie, liw, ngsw, ngsz, oosj
Trachyploeus bifoveolatus: lie, nkrs
Polydrusus sericeus: grl
 10 *Polydrusus pulchellus*: fork, form
Polydrusus cervinus: boss, forj, Δforl, grl, hod, hoh, hok, lie, nkro, oosj

- Strophosoma melanogrammum*: arjd, boss, bosz, grl, hoh, lie, oosj
Strophosoma capitatum: grl, hod
^F *Strophosoma fulvicorne*: hoh, nkro
Philopedon plagiatum: boss, forj, fors, half, hod, hoh, hok, lie, midz, ngsm, ngnsn, ngsw, ngsz, nkro, oosj
Sitona griseus: nkro
^F *Sitona striatellus*: forj
Sitona lineatus: boss, hod, oosj, oosw
Sitona sulcifrons: oosn
Sitona lepidus: form, oosj
^F *Sitona macularius*: form
^F *Sitona humeralis*: forj
Cleonis piger: boss
^F *Tanymecus palliatus*: oosj, oosw
Gronops lunatus: ngsw
Hypera dauci: lie, midz, wazp
Hypera arator: lie
Hypera suspiciosa: forj, fork
Hypera nigrirostris: forj
10 *Alophus triguttatus*: form
Hylobius abietis: grl, hok, ngsm, nkrs
^F *Pissodes castaneus*: grl, nkrs
^F *Pissodes pini*: wten
^F *Magdalis memnonia*: grl. Reeds door Geijskes & Doeksen (1949) van Terschelling gemeld, echter niet in Brakman (1966).
Anoplus plantaris: hoh
Tanyssphyrus lemnae: forj, hob, hop, liw, ngnsn, ngsz, nkro, oosw
^F *Bagous lutulosus*: ngsw
^F *Cossonus linearis*: Δforl, oosj, oosw
10 *Pelenomus quadrituberculatus*: fork, lie, mid, oosj, oosw, wte
Pelenomus zumpti: boss, ngsw, ngsz, oosj, oosw
Pelenomus sp.: wazw
Phytobius leucogaster: oosw
Rhinoncus castor: half, lie
Rhinoncus inconspicuous: forj, lie
Rhinoncus pericarpus: forj, fork, form, lie, liw
10 *Rhinoncus perpendicularis*: forj, forw, lie, liw
Micrelus ericae: boss, hoh
Nedyus quadrimaculatus: forj, lie
10 *Coeliodes rubicundus*: bossz, Δforl, grl, hoh, hok, Δjat, lie, oosj
Trichosirocalus troglodytes: bossz, forj, lie, ngsz, oosn, oosw
Trichosirocalus sp.: bosk, oosj
10 *Parethelcus pollinarius*: bossz
10 *Glocianus punctiger*: forj, lie
Ceutorhynchus floralis: forj, lie, mid
Ceutorhynchus cochleariae: bosk, form
Ceutorhynchus erysimi: fors, liw
^F *Ceutorhynchus hirtulus*: waz
10 *Orobitis cyaneus*: boss, hob, hod, koe, oosn
10 *Limnobaris t-album*: hoh
Limnobaris dolorosa: bosk
Curculio salicivorus: arjd, boss, bosz, forj, grl, hoh, lie, oosn
Curculio pyrrhoceras: arjd, grl, lie, ngsm
10 *Sibinia primita*: hok
Tychius picirostris: form
Nanophyes marmoratus: hoh, hok
Mecinus collaris: bosk, form
Mecinus pyraister: bossz, forj
Gymnetron veronicae: oosw
Rhynchaenus quercus: hoh
Rhynchaenus alni: forj
Rhynchaenus testaceus: forj
Tachyerges salicis: nkro
Isochnus populicola: forj
10 *Isochnus angustifrons*: bossz, lie, nkro, oosj, oosn, wazs
Rhampus pulicarius: lie, wte
^F *Smicronyx reichi*: ngsw, nkro. Reeds door Geijskes & Doeksen (1949) gemeld van Terschelling, echter niet in Brakman (1966).
^F *Grypus equiseti*: forj, hok, lie
^F *Thryogenes festucae*: hoh, hop, liw
10 *Thryogenes nereis*: forw, hop, liw. In 1949 door Geijskes & Doeksen gemeld, echter niet door Brakman (1966).
^F *Notaris scirpi*: ngsz
Notaris acridulus: forj
10 *Stenopelmus rufinasus*: oosw
APIONIDAE
Oxystoma pomonae: fors, grl, hod, lie, oosn
Perapion violaceum: bossz, forj, grlw
Perapion curtirostre: forj, hok, lie, liw, oosj, oosn
Ceratapion sp.: boss, bosz
Aspidapion radiolus: mid, ngsz, oosw
10 *Taeniapion urticarium*: forj
10 *Exapion fuscirostre*: hoh, lie
Apion haematodes: lie
^F *Apion cruentatum*: forj, hoh
^F *Catapion seniculus*: ngsw
Protapion fulvipes: arjd, forj, form, lie, ngsw, oosj, oosw
Protapion nigrirtarse: bossz, oosn
Protapion apricans: forj
Protapion assimile: ngsw, oosj
Holotrichapion ononis: forj
^F *Eutrichapion viciae*: forj, oosn. Reeds door Geijskes & Doeksen (1949) gemeld van Terschelling, echter niet in Brakman (1966).
Ischnopterapion virens: form, forw, hok
Ischnopterapion loti: oosw
10 *Stenopterapion tenue*: bossz
Trichapion simile: bossz, hoh, hok, lie, oosj
Melanapion minimum: nkro
ATTELABIDAE
Deporaus betulae: grl, hoh, lie, midz
Pselaphorhynchites tomentosus: boss, forj, hoh, lie
Pselaphorhynchites nanus: grl, hoh
SCOLYTIDAE
Hylastes ater: hok, hop, nkro
^F *Hylastes attenuatus*: wten

Hylastes opacus: oosw

^F *Pityogenes chalcographus*: nkro

^F *Ips typographus*: oosw

Commentaar

Begunstigd door overdadige zonneshijns en relatief weinig wind waren de weersomstandigheden tijdens de zomervergadering duidelijk gunstiger dan de afgelopen jaren. Door het grote aantal deelnemers en de extra dag werd ook dit jaar weer een groot aantal waarnemingen van kevers gedaan, uiteindelijk zelfs resulterend in een absoluut record voor zomervergaderingen (727 taxa). Ondanks de beperkte grootte van het eiland Terschelling ($\pm 90 \text{ km}^2$), de geïsoleerde ligging en het ontbreken van enkele landschapselementen, werd in één (lang) weekend meer dan de helft van het aantal keversoorten dat uit het veel grotere Friesland bekend is, verzameld.

Sommige groepen ontbreken nagenoeg, bijvoorbeeld de rottend-houtbewonende kevers en paddestoelbewonende soorten vanwege de afwezigheid van oude bossen. Daarentegen zijn kustgebonden, halofiele (zoutminnende) en halobionte (zoutvereisende) soorten ruim vertegenwoordigd in de lijst. Door de aanwezigheid van kleinschalige nat-droog- en zout-zoetgradiënten, en de relatief geringe agrarische beïnvloeding van het landschap, is de landschappelijke diversiteit toch zeer hoog en dientengevolge de keverdiversiteit groot.

Een duidelijk onderscheid in verschillende deelgebieden die onderzocht zijn, valt nauwelijks te maken. In vrijwel ieder kilometerhok ten westen van de Boschplaat zijn wel kevers verzameld en de meeste hokken kennen een grote diversiteit aan landschapstypen. Een beschouwing van de aantallen soorten kevers per kilometerhok of landschapstype is lastig en derhalve niet gemaakt. De voornaamste activiteiten hebben plaats gevonden in de deelgebieden Noordvaarder en Kroonpolders (alle vindplaatsen beginnend met n), de omgeving van West aan Zee (beginnend met w) en de directe omgeving van het Jollemabosje (oosj en oosw). De vangsten in deze gebieden worden kort besproken.

Het gebied **West aan Zee** bestaat voornamelijk uit primaire duinen, duinvalleien met gras- of kruidenvegetaties, duindoornstruweel en duinplassen. Bossen, strand en kwelder ontbreken hier. In dit gebied is vooral gekeken naar de water- en oeverbewonende kevers en is er geslept in de vegetatie. In totaal werden hier 168 soorten verzameld. Kenmerkende of bijzondere soorten, naast de reeds in de lijst van commentaar voorziene soorten, zijn o.a.: *Dyschirius impunctipennis*, *D. salinus*, *Bembidion pallidipenne*, *B. normannum*, *Pogonus chalcus* en *P. luridipennis* (kustgebonden en/of halofiele loopkevers van oevers), de waterkevers *Hydrovatus cuspidatus*, *Agabus labiatus*, *Graphoderus zonatus*, *Ochthebius marinus*, *O. viridis* (de laatste twee normaal in brak water, hier in vrijwel zoet water), de vooral langs oevers van duinplassen voorkomende *Georissus crenulatus* en de kniptor *Dicronychus equiseti*, bekend van schraalgraslanden.

De **Noordvaarder** en **Kroonpolders** worden gekenmerkt door de aanwezigheid van strand, duinen,

duinvalleien en -plassen, een duinbeekje en vooral het Groene Strand. In dit gebied bestaan veel korte gradiënten van zout naar zoet en van nat naar droog. Bossen en cultuurland ontbreken. In totaal werden hier 253 soorten verzameld. De meest opmerkelijke soorten, voor zover niet eerder genoemd, zijn de kustgebonden en/of halofiele loopkevers *Cicindela maritima*, *Elaphrus uliginosus* en *Bembidion minimum*, de zoetwaterkevers *Hydroporus scalesianus* en *Hydraena palustris*, een aantal "brakke" kortschilden binnen de genera *Carpelmus* en *Bledius*, de kustgebonden oevergraafkevers *Heterocerus flexuosus* en *H. obsoletus* en de aan melkruid gebonden snuitkever *Pelenomus zumpti*. Kenmerkende duinsoorten zijn o.a. *Anthicus flavipes*, *Aegialia arenaria*, *Otiorynchus atroapterus* en *Philopodon plagiatum*.

De omgeving van het **Jollemabosje** is door de meeste coleopterologen bezocht en de gebruikte methoden zijn hier ook het meest divers (slepen, kloppen, waternet (zoet en brak water), potvallen, mest en aanspoelsel). Met 296 soorten werden hier dan ook de meeste soorten kevers verzameld, waarvan het merendeel in een smalle strook van 100m breed loodrecht op de kust tot ongeveer 350m landinwaarts. De omgeving wordt gekenmerkt als een overgang van wad naar duin in een halfnatuurlijk landschap van kwelder via beweide grasland naar schraal grasland en een (loof)bosje met daarin enkele sloten en een pool; de duinen zelf werden nauwelijks onderzocht. De meest opmerkelijke soorten waren hier de loopkever *Dicheirotichus gustavi*, de waterkevers *Enochrus bicolor*, *E. halophilus* en *Berosus signaticollis* (de laatste in aanspoelsel), de kortschild *Emplenota obscurella* en, in de potvallen, het grote aantal soorten binnen de families Silphidae, Cholevidae en Histeridae, en de geslachten *Philonthus* (Staphylinidae) en *Aphodius* (Scarabaeidae).

Vanwege tijd en ruimte moet een vergelijking met eerdere onderzoeken naar de keverfauna van Terschelling beperkt blijven. Het eerste overzicht van de entomofauna van Terschelling werd gepubliceerd door Mac Gillavry (1914), waarin ook eerdere "losse" waarnemingen zijn opgenomen. Zijn lijst omvatte ongeveer 180 soorten kevers. Belangrijke aanvullingen werden gepubliceerd door Reclaire (1926) en Geijskes & Docksen (1949), waardoor ongeveer 135 keversoorten aan de lijst konden worden toegevoegd. De meer ecologisch georiënteerde studie van Van Heerdt & Mörzer Bruyns (1960) over de entomofauna van een transect vanaf het strand tot in het duindoornstruweel (aan het begin van de Boschplaat) kent een keverlijst van 146 soorten. Bij een zelfde soort transectonderzoek op de kwelder van de Boschplaat bij de Eerste Duintjes (Van Heerdt & Bongers, 1967) werden 57 soorten kevers aangetroffen. Beide laatstgenoemde publicaties bevatten zeer veel ecologische informatie over de dominante (kever)soorten. Tenslotte noemt Turin (1991) een aantal van 150 soorten van de (redelijk) goed onderzochte (en gedocumenteerde!) Carabidae van Terschelling. Door het huidige onderzoek kunnen hier nog 20 soorten

loopkevers aan worden toegevoegd. De optelsom van al deze onderzoeken bij elkaar (en niet eens ontdubbeld!) is echter (beduidend) minder dan de 727 soorten welke tijdens deze zomervergadering werden verzameld. Het moge duidelijk zijn dat het totale aantal keversorten van Terschelling vooralsnog niet bekend is, te meer daar bovengenoemde publicaties nog tientallen soorten kennen, welke door ons niet verzameld zijn.

Een vergelijking met andere Nederlandse Waddeneilanden is op dit moment niet mogelijk. Uit een overzicht van Bröring et al. (1993) van de fauna van de Oost-Friese (een deel van de Duitse) Waddeneilanden blijkt dat van deze eilandketen van 9 eilanden 1583 soorten kevers bekend zijn, waarbij de meeste soorten bekend zijn van Borkum (899 soorten) en Langeoog (852 soorten). Gezien het bovenstaande zal een "definitieve" lijst van de keverfauna van Terschelling ongeveer 1400 soorten kennen.

Literatuur

- Beenen, R.J. & J. Winkelman, 1992. Aantekeningen over Chrysomelidae in Nederland 3 (Coleoptera). — Ent. Ber., Amst. 52: 169-170.
- Beenen, R. & J. Winkelman, 1993. Naamlijst van de Nederlandse bladkevers (Coleoptera: Chrysomelidae). — Ned. Faun. Meded. 5: 9-18.
- Berger, Chr.J.M. & P. Poot, 1970. Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna I. — Ent. Ber., Amst. 30: 213-221.
- Berger, Chr.J.M. & P. Poot, 1972. Nieuwe en zeldzame soorten voor de Nederlandse keverfauna II. — Ent. Ber., Amst. 32: 26-32.
- Brakman, P.J., 1966. Lijst van Coleoptera uit Nederland en het omliggend gebied. — Monogr. ned. ent. Ver. 2: i-x, 1-219.
- Bröring, U., R. Dahmen, V. Haeseler, R. von Lemm, R. Niedringhaus & W. Schultz, 1993. Dokumentation der Daten zur Flora und Fauna terrestrische Systeme im Niedersächsischen Wattenmeer. — Ber. Ökosystemforschung Wattenmeer 2 (1): 1-119.
- Cuppen, J.G.M., 1986. On the habitats, distribution and life-cycles of the Western European species of the genus *Helochares* Mulsant (Coleoptera: Hydrophilidae). — Hydrobiologia 132: 169-183.
- Cuppen, J.G.M., 1993. Distribution and ecology of *Hydraena* Kugelann in The Netherlands (Coleoptera: Hydraenidae). — Tijdschr. Ent. 136: 1-10.
- Cuppen, J.G.M., O. Vorst, Th. Heijerman, C. van de Sande, J. Mulwijk, B. van Vondel, A.P.J.A. Teunissen, H.T. Edzes, C. van den Berg & F. van Nunen, 1995. Verslag van de 149e zomervergadering van de NEV, 3-5 juni 1994, te Krielt bij Wintelre: Coleoptera - kevers. — Ent. Ber., Amst. 55: xx-xxix.
- Drost, B.P.M., H.P.J.J. Cuppen, E.J. van Nieuwerkerken & M. Schreijer, 1992. De waterkevers van Nederland. — Pp. 1-280. Uitgeverij K.N.N.V., Utrecht.
- Geijskes, D.C. & J. Docksen, 1949. Nieuwe gegevens over de insectenfauna van Terschelling. — Tijdschr. Ent. 90: 16-34.
- Heerd, P.F. van & W. Bongers, 1967. A biocenological investigation of salt marshes on the south coast of the isle of Terschelling. — Tijdschr. Ent. 110: 107-131.
- Heerd, P.F. van & M.F. Mörz Bruyns, 1960. A biocenological investigation of the yellow dune region of Terschelling. — Tijdschr. Ent. 103: 225-275.
- Heijerman, Th., 1993. Naamlijst van de snuitkevers van Nederland en het omliggend gebied (Curculionidae: Curculionidae, Apionidae, Attelabidae, Urodonthidae, Anthribidae en Nemonychidae). — Ned. Faun. Meded. 5: 19-46.
- Heijerman, Th. & C.J.H. Booij, 1985. De Friese loopkeverfauna: soortenarm of onderbemonsterd? — Ent. Ber., Amst. 45: 183-188.
- Heijerman, Th. & J. Mulwijk, 1992. *Asaphidion stierlini*, een derde soort uit de *A. flavipes* groep in Nederland (Coleoptera: Carabidae). — Ent. Ber., Amst. 52: 13-18.
- Jansen, R.Ph. & S. van Heijnsbergen, 1986. Vijf soorten van het genus *Acerotichis* Motschulsky nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Ptiliidae). — Ent. Ber., Amst. 46: 7-8.
- Lohse, G.A. & W.H. Lucht, 1989. Die Käfer Mitteleuropas 12: 1-346. Goecke & Evers, Krefeld.
- Lohse, G.A. & W.H. Lucht, 1992. Die Käfer Mitteleuropas 13: 1-375. Goecke & Evers, Krefeld.

- Lucht, W.H., 1987. Die Käfer Mitteleuropas. Katalog: 1-324. Goecke & Evers, Krefeld.
- Mac Gillavry, D., 1914. De entomologische fauna van het eiland Terschelling voor zoover zij tot nu toe bekend is. — Tijdschr. Ent. 57: 89-106.
- Reclaire, A., 1926. Korte mededeling omtrent eenige op Terschelling waargenomen kevers, wantsen en mieren. — Ent. Ber., Amst. 7: 58-64.
- Sande, J.C.P.M. van de, 1985. *Diglossa submarina* Fairmaire & Laboulbène, nieuw voor de Nederlandse fauna (Coleoptera: Staphylinidae). — Ent. Ber., Amst. 45: 189.
- Sterrenburg, F.C.F., 1992. Ergänzungen zur Käferfauna der Niederlande (Coleoptera). — Ent. Ber., Amst. 52: 77-80.
- Strien, A.J. van, 1980. De Nederlandse soorten van de keverfamilie Heteroceridae. — Zool. Bijdr. 27: 10-42.
- Turin, H., 1991. De loopkevers van de Nederlandse Waddeneilanden (Coleoptera: Carabidae). — Ent. Ber., Amst. 51: 69-78.
- Turin, H., J. Haack & R. Hengeveld, 1977. Atlas of the carabid beetles of The Netherlands. — Verh. K. n. Akad. Wet. 68: 1-228.
- Vorst, O., 1995. An annotated list of the Dutch Pselaphidae (Coleoptera). — Ent. Ber., Amst. 55: 85-101.
- Vorst, O., 1997 (in druk). An annotated list of the Dutch Scydmaenidae (Coleoptera). — Ent. Ber., Amst. 57.

MYRIAPODA - duizend- en miljoenpoten

P. Koomen

CHILOPODA (duizendpoten)

GEOPHILIDAE

Brachygeophilus truncorum: Ooosj(1 ♀), hko(1 ♀), forl(4 ♀), koe4(1 ♀)

LITHOBIIDAE

Liobius forficatus: Ohun(2 ♀), Ooosj(1 ♂, 1 ♀), forb2(5 ♂, 6 ♀), hko(2 ♂), forl(2 ♂, 1 ♀), koe4(3 ♂, 1 ♀), hob(2 ♂)

DIPLOPODA (miljoenpoten)

CRASPEDOSOMATIDAE

Craspedosoma rawlinsoni: Ohun(2 ♂, 1 ♀), koe4(1 ♀)

BLANIULIDAE

Proteroiulus fuscus: forl(5 ♀; 13.v.1996: 2 ♀), forb2(20 ♀), hko(4 ♀), koe4(1 ♀)

JULIDAE

Cylindroiulus latestriatus: Ooosj(1 ♀)
Cylindroiulus punctatus: Ohun(3 ♀), Ooosj(1 ♀), forl(4 ♂, 6 ♀; 13.v.1996: 3 ♂, 2 ♀), koe3(1 ♀), koe4(4 ♀), forb2(1 ♂, 4 ♀), hko(1 ♂, 1 ♀)
Julus scandinavicus: Ohun(10 ♂, 9 ♀), Ooosj(1 ♀), forl(13.v.1996: 2 ♂, 3 ♀), hko(1 ♀), koe4(1 ♀)

POLYDESMIDAE

Brachydesmus superus: Ooosj(3 ♀), hko(1 ♀), forl(3 ♀)
Polydesmus denticulatus: Ooosj(1 ♂), forl(2 ♂, 13.v.1996: 2 ♂)
Polydesmus inconstans: hko(1 ♂)

Commentaar

Alle aangetroffen soorten waren reeds van Terschelling bekend, behalve *Polydesmus inconstans* (zie Berg 1995a, b). Deze soort is wat Nederland betreft eigenlijk alleen uit Zuid-Limburg bekend. De soort wordt geassocieerd met mergel maar schijnt ook een cultuurvolger te zijn (Blower, 1985). Wellicht is dit de reden dat de soort in de keurig onderhouden Hoornerkooi ge-

vonden kon worden.

Literatuur

- Blower, G., 1985. Millipedes. - Synopses of the British Fauna (NS), 35.
 Berg, M.P., 1995a. Preliminary atlas of the centipedes of The Netherlands. - Report nr. D95008, Dep. of Ecology and Ecotoxicology Vrije Universiteit Amsterdam / Comm. EIS-Ned. no. 78.
 Berg, M.P., 1995b. Preliminary atlas of the millipedes of The Netherlands. - Report nr. D95007, Dep. of Ecology and Ecotoxicology Vrije Universiteit Amsterdam / Comm. EIS-Ned. no. 79.

OPILIONES - hooiwagens

P. Koomen & J.D. Prinsen

PHALANGIIDAE

- ^F *Rilaena triangularis*: forb(1♀), forb2(8♀),
 forl(13.v.1996: 1♀), hko(3♀), Ohun(10♂, 16♀),
 ngsn(3♀), Ooosj(5♂, 7♀).

Commentaar

De enige in volwassen toestand aangetroffen soort betreft de meest algemene voorjaarshooiwagen van Nederland. Toch was deze soort noch van Terschelling, noch van Friesland gepubliceerd (Spoek, 1963). Totaal zijn nu 4 soorten hooiwagens van Terschelling bekend (*Rilaena triangularis*, *Phalangium opilio*, *Paroligolophus agrestis* en *Leiobunum rotundum*), maar waarschijnlijk komen er nog wel meer soorten op het eiland voor.

Literatuur

- Spoek, G.L., 1963. The Opilionida (Arachnida) of the Netherlands. - Zool. Verh., 63: 1-70.

PSEUDOSCORPIONIDA - bastaardschorpioenen

P. Koomen & G. Vierbergen

NEOBISIIDAE

Neobisium muscorum: forb2(1)

CHELIFERIDAE

Dactylochelifer latreillei: ngsm(3)

Commentaar

Hoewel Nederlandse verspreidingsgegevens van bastaardschorpioenen beperkt zijn (Van der Hammen, 1969), kan *Neobisium muscorum* opgevat worden als een algemeen voorkomende soort. Toch was deze soort noch van Terschelling, noch van Friesland bekend. *Dactylochelifer latreillei* is niet algemeen en is geassocieerd met helm en strandkweek (Legg & Jones, 1988). Deze soort was al wel eerder op Terschelling aangetroffen.

Literatuur

- Hammen, L. van der, 1969. Bijdrage tot de kennis van de Nederlandse bastaardschorpioenen (Arachnida, Pseudoscorpionida). - Zool.

Bijdr., 11: 15-24.

- Legg, G. & R.E. Jones, 1988. Pseudoscorpionida. - Synopses of the British Fauna (NS) 40.

ACARI - mijten

G. Vierbergen

Met bijdragen van P. Koomen (*Ixodes ricinus*)

IXODIDAE (teken)

Ixodes ricinus: midn(1♂), Ooosj(1♀), koe3(1♀),
 forb2(1♀), hko(2 nimfen), forl(1♀), hob(1♂),
 wrud(1♀)

PHYTOSEIIDAE

Amblyseius bicaudus: ngsm(1♀)
Paraseiulus triporus: ngsn(1♀)
Typhlodromus pyri: ngsn(2♀)

TETRANYCHIDAE

Bryobia graminum: ngsn(16♀)
Bryobia lachodechiana: groe(6♀)

Commentaar

Voor het eerst zijn er tijdens een zomerbijeenkomst roofmijten van de familie Phytoseiidae verzameld. Deze familie is belangrijk voor de tuinbouw onder glas en de fruitteelt. Er werd één soort nieuw voor de Nederlandse fauna aangetroffen (*Amblyseius bicaudus*; det. W. Karg; zie Miedema, 1987). Het betrof een enkel vrouwtje geklopt van *Elymus arenarius* (zandhaver). Voor verschillende mijtensoorten is zandhaver een geschikte waardplant. Zandhaver wordt op de waddeneilanden sterk bedreigd door het vastleggen van stuifduinen door bv. het planten van helmgras, maar wordt anderzijds bevorderd door de activiteiten van recreanten.

Literatuur

- Miedema, E., 1987. Survey of phytoseiid mites (Acari: Phytoseiidae) in orchards and surrounding vegetation of northwestern Europe, especially in The Netherlands. Keys, descriptions and figures. -- Netherlands Journal of Plant Pathology 93 (Suppl. 2): 1-64.

ARANEAE - spinnen

P. Koomen & J.D. Prinsen

Gebruikte vangtechnieken: vooral handvangsten, slepen door vegetatie en opzuigen met een exhaustor. Met bijdragen van J.G.M. Cuppen (*Argyroneta*) en O. Vorst. J. Huijbregts en J. Krikken leverden weer een groot aantal spinnen afkomstig uit aasvallen. De nomenclatuur en volgorde zijn grotendeels volgens Van Helsdingen (1993, 1997). De Nederlandse nomenclatuur is volgens Jocqué (1992). Voor de met ^T gemerkte soorten waren nog geen vondsten van het eiland Terschelling gepubliceerd, en voor de met ^F gemerkte (ook) niet uit de provincie Friesland. De met ^N gemerkte soort was nog niet van Nederland bekend.

AMAUROBIIDAE (nachtkaardespinnen)

- ^T *Amaurobius similis* (muurkaardespinnen): ford(2 ♀), forb2(2 ♀)

DICTYNIDAE (kaardespinnen)

- ^T *Argenna patula* (bodemkaardertje): ngsm(2 ♂), Osee(1 ♂)
Argenna subnigra (kustkaardertje): ngsm(1 ♂)
Dictyna latens (zwart kaardertje): koe4(10 ♂, 6 ♀)

SEGESTRIIDAE (zesooogspinnen)

- ^T *Segestria senoculata* (boomzesooog): forl(1 ♂, 2 ♀)

GNAPHOSIDAE (bodemjachtspinnen)

- ^T *Drassodes cupreus* (gewone muisspin): Ohun(3 ♂, 3 ♀)

- ^F *Haplodrassus silvestris* (bosmuisspin): Ohun(1 ♂)

- ^F *Micaria pulicaria* (wegmierspin): Ooosj(1 ♂, 1 ♀), Ohun(3 ♂), amd(15.v.1996: 1 ♀)

- ^T *Zelotes latreillei* (Latreilles kampoot): nkro(1 ♂), Ooosj(1 ♂), Ohun(1 ♀)

- Zelotes longipes* (stekelkampoot): Ohun(1 ♀)

- ^T *Zelotes subterraneus* (noordse kampoot): wten(1 ♀), Ohun(1 ♂), hob(1 ♀)

CLUBIONIDAE (struikzakspinnen)

- ^T *Cheiracanthium virescens* (groene heidezakspin): Δjat(1 ♂)

- Clubiona comta* (zwartgerande zakspin): nkro(1 ♂), Ooosj(2 ♂), Ohun(4 ♂, 9 ♀), Δjat(1 ♂)

- Clubiona lutescens* (bonte zakspin): Ooosj(4 ♂, 1 ♀), forl(2 ♂, 1 ♀)

- ^T *Clubiona neglecta* (roodbruine zakspin): Ooosj(1 ♂)

- Clubiona pallidula* (boomzakspin): hko(1 ♀), forl(1 ♂, 1 ♀)

- Clubiona phragmitis* (rietzakspin): nkrz(1 ♀), nkro(1 ♂)

- Clubiona reclusa* (zompzakspin): oosn(1 ♂), midg(1 ♀), forw(1 ♀), hko(2 ♀)

- Clubiona stagnatilis* (moeraszakspin): ngsm(1 ♂, 1 ♀), ngsn(1 ♀), Osee(3 ♂, 1 ♀)

- ^T *Clubiona terrestris* (gewone zakspin): Ohun(1 ♀), hob(1 ♀)

ZORIDAE (kamspinnen)

- ^T *Zora spinimana* (gewone stekelpoot): Ooosj(1 ♂, 1 ♀), Ohun(2 ♂)

THOMISIDAE (krabspinnen)

- Oxyptila atomaria* (grote bodemkrabspin): Ohun(1 ♀)

- ^T *Oxyptila praticola* (gewone bodemkrabspin): Ooosj(22 ♂, 1 ♀), Ohun(7 ♂, 1 ♀), hko(1 ♂)

- ^T *Xysticus cristatus* (gewone struikkrabspin): oosn(1 ♀), Ooosj(2 ♀), Ohun(7m, 2 ♀), forb2(1 ♀), koe4(2 ♀)

- ^T *Xysticus erraticus* (bleke struikkrabspin): maz(1 ♂)

PHILODROMIDAE (renspinnen)

- ^T *Philodromus aureolus* (tuinrenspin): ford(1 ♂)

- ^N *Philodromus longipalpis*: ford(1 ♀)

- ^T *Thanatus striatus* (duinrenspin): nkro(1 ♂), nkrz(1 ♂), Ooosj(1 ♂), amd(15.v.1996: 1 ♂), wrud(1 ♂)

- Tibellus maritimus* (stippelspietspin): ngsm(2 ♀),

nkrz(1 ♂)

SALTICIDAE (springspinnen)

- ^F *Aelurillus v-insignitus* (v-vlekspingspin):

nkro(1 ♂), Ohun(1 ♂)

Euophrys frontalis (gehaakte zwartkop): forb(4 ♂), Ohun(1 ♂, 1 ♀)

- ^T *Evarcha falcata* (gewone bonte springspin): hob(1 ♂)

- ^T *Heliophanus flavipes* (gewone blinker): nkro(3 ♂), koe3(1 ♂), koe4(4 ♀)

- Marpissa nivoyi* (grasmarpissa): ford(1 juv.)

- ^T *Neon reticulatus* (gewone neon): forb2(1 ♂)

- Phlegra fasciata* (gestreepte springspin): Ohun(1 ♂, 5 ♀)

- ^F *Salticus cingulatus* (boomzebraspin): forb2(1 ♂), hko(5 ♂, 2 ♀)

- ^T *Salticus scenicus* (huiszebraspin): forj(1 ♂)

- ^F *Sitticus helveolus* (kustspringspin): ndui(1 ♀)

- Sitticus saltator* (zandspringspin): ndui(1 ♂, 2 ♀)

LYCOSIDAE (wolfspinnen)

- ^T *Alopecosa cuneata* (dikpootpanterspin): wteg(1 ♀)

- ^T *Alopecosa pulverulenta* (gewone panterspin): oosg(1 ♂), grl(1 ♂), Ooosj(2 ♂, 1 ♀), Ohun(10 ♂, 16 ♀), koe3(1 ♀)

- Arctosa leopardus* (moswolfspin): ngsm(1 ♂), nkro(2 ♂, 2 ♀), Ooosj(1 ♂)

- Arctosa perita* (gewone zandwolfspin): ngsw(1 ♀), ndui(1 ♂)

- ^T *Pardosa agrestis* (steenwolfspin): koe3(4 ♂, 1 ♀+C, 1 ♀)

- ^T *Pardosa amentata* (tuinwolfspin): midg(2 ♀), Ooosj(5 ♂, 2 ♀), Osee(2 ♂), forl(13.v.1996: 1 ♀), wrud(1 ♂)

- Pardosa nigriceps* (graswolfspin): ndui(1 ♂), Ooosj(2 ♂, 1 ♀), Ohun(6 ♂, 4 ♀), jat(14.v.1996: 1 ♂), koe4(1 ♂, 1 ♀)

- ^T *Pardosa palustris* (gewone moeraswolfspin): oosn(2 ♂), Ooosj(4 ♂, 1 ♀), Osee(24 ♂)

- Pardosa pratavaga* (oeverwolfspin): Ooosj(293 ♂, 80 ♀)

- ^T *Pardosa pullata* (gewone wolfspin): Ooosj(30 ♂, 1 ♀)

- Pardosa purbeckensis* (schorrenwolfspin): ngsm(1 ♂), oosg(7 ♂, 5 ♀), Osee(6 ♂)

- ^T *Pardosa 'saltans'* (= *Pardosa lugubris* p.p.): forb(2 ♂, 5 ♀), Ohun(40 ♂, 24 ♀), hob(1 ♂, 2 ♀)

- ^T *Pirata hygrophilus* (bospiraate): Ooosj(1 ♂)

- ^T *Pirata piraticus* (poelpiraate): ngsm(1 ♂), nkro(2 ♂), Ooosj(5 ♂, 2 ♀)

- Trochosa terricola* (gewone nachtwolfspin): grl(1 ♂), forb(1 ♂), Ooosj(6 ♂, 1 ♀), koe4(1 ♀)

- ^F *Xerolycosa miniata* (duinwolfspin): ndui(1 ♂)

PISAURIDAE (kraamwebspinnen)

- Pisaura mirabilis* (kraamwebspin): Ooosj(1 ♂), Ohun(1 ♀), forb(1 ♂, 1 ♀), koe4(2 ♀)

ARGYRONETIDAE (waterspinnen)

- ^T *Argyroneta aquatica* (waterspin): nkro, wazp, wazw

AGLENIDAE (trechterspinnen)

- ^T *Tetrax denticulata* (gewone staartspin):
forl(13.v.1996: 1 subadult ♀), forb(1♀), hko
(1subad.♂, 1subad.♀), forl(1subad.♂, 1subad.♀)

MIMETIDAE (spinneneters)

- ^T *Ero furcata* (gevorkte spinneneter): ngsn(1♀)

THERIDIIDAE (kogelspinnen)

- ^F *Enoplognatha thoracica* (bodemtandkaak):
oosg(1♂), Ohun(1♀)
^T *Episinus angulatus* (hoekige kabelspin): forb(1♂),
hob(1♀)
^T *Robertus lividus* (bosbodemkogelspin): koe4(1♀)
Theridion bimaculatum (witbandkogelspin):
ngsm(1subadult ♂), ngsn(1subad.♂), nkro(1subad.♂,
1subad.♀), nkrz(2subad.♂), oosn(2subad.♂),
koe4(1♀)
^T *Theridion mystaceum* (donkere dikbuikspin):
ford(1♀), forb2(2♀), forb2(1♂)
^F *Paidiscura pallens* (kleine boskogelspin): forl(2♀),
koe4(1♀)

METIDAE

- ^T *Metellina menzei* (zomerwielwebspin): nkro(1♂,
3♀), forb2(1♂, 2♀), Ooosj(1♂), forb2(3♂, 5♀),
forb(1♂), hko(2♂, 1♀), forl(17♂, 34♀), koe4(2♂),
hob(5♂, 1♀)

TETRAGNATHIDAE (strekspinnen)

- Pachygnatha clercki* (grote dikkaak): nkrz(1♀),
oosg(1♂), Ooosj(1♂), hko(2♂)
Pachygnatha degeeri (kleine dikkaak): oosn(1♂,
1♀), oosg(2♂, 2♀), Ooosj(121♂, 69♀), Osee(2♂,
1♀)
Tetragnatha extensa (gewone strekspin): forw(1♀)
^T *Tetragnatha obtusa* (droogtestrekspin): forb2(1♀)

ARANEIDAE (wielwebspinnen)

- Agalenatea redii* (brede wielwebspin): koe4(2♀)
^F *Atea sturmi* (witruitwielwebspin): wteg(3♀)
Larinioides cornutus (rietkruisspin): forw(2♂, 1♀)
^T *Nuctenea umbratica* (platte wielwebspin):
hko(1subadult ♂, 1subad.♀)

^F *Cyclosa conica* (gewone knobbelspin): forb(1♂)

ERIGONIDAE (dwergspinnen)

- ^T *Ceratinella brevipes* (gewoon schildspinnetje):
oosn(1♀), midg(1♀), wrud(1♀)
^F *Dicymbium tibiale* (dikpootbolkopje): ngsn(2♀),
midg(3♀)
^T *Diplocephalus picinus* (gewoon vals dubbelkopje):
Ooosj(2♂), Ohun(13♂)
^T *Dismodicus bifrons* (hoog bolkopje): wrud(1♀)
Erigone atra (storingsdwergspin): Osee(3♂),
forl(1♂), wrud(1♂)
Erigone dentipalpis (aeronautje): Osee(2♂),
forw(1♂), wrud(1♂)
Erigone longipalpis (langpalsporingsdwergspin):
oosg(5♀), Osee(89♂, 54♀), mids(2♀)
^T *Gnathonarium dentatum* (knobbeldwergtandkaak):
ngsn(1♂)
^F *Gongyliidiellum murcidum* (duimpalpje): ngsn(1♂),
nkro(1♂)
^T *Gongyliidiellum vivum* (nagelpalpje): Ooosj(1♂),

nkro(1♂)

- ^T *Gongyliidium rufipes* (oranjepoot): Ooosj 11♂,
19♀, Ohun(7♂, 5♀), forl(4♂, 2♀)
^T *Hypomma bituberculatum* (moerasknobbelkopje):
ngsw(2♂, 4♀), ngsm(2♂, 7♀), ngsn(1♂, 6♀),
oosg(2♂, 3♀)
^T *Hypomma fulvum* (pijlpalpje): nkro(1♂, 2♀)
^T *Lophomma punctatum* (perforaatje): ngsn(1♀),
nkro(1♂, 2♀)
^F *Micrargus herbigradus* (vingerpalpputkopje):
hko(1♀), forl(1♀)
^T *Minyriolus pusillus* (deukkopje): Ooosj(2♂)
^T *Moebelia penicillata* (schorsdwergspin): forb2(3♂)
^T *Oedothorax fuscus* (gewone velddwergspin):
Osee(8♀), forw(1♀)
Oedothorax retusus (bolkopvelddwergspin):
ngsm(3♂, 4♀), oosg(4♂, 2♀), mids(1♀), wrud(1♀)
^T *Peponocranium ludicrum* (heideballonkopje):
ngsn(1♀), Ohun(1♂)
^F *Pocadicnemis juncea* (bleek heidegroefkopje):
oosn(11♂, 2♀), Ooosj(49♂, 4♀), amd(15.v.1996:
1♂)
^F *Silometopus elegans* (elegant groefkopje):
Ooosj(3♂, 1♀), nkro(2♂, 2♀)
Silometopus reussi (plat groefkopje): forb2(1♀),
amd(15.v.1996: 4♀)
^T *Tapinocyba insecta* (bleek weidegroefkopje):
Ooosj(1♀)
^F *Thyreosthenius parasiticus* (bodengroefkopje):
Ohun(1♀)
^T *Tiso vagans* (krulpalpje): ngsn(1♀)
^T *Walckenaeria acuminata* (periscoopspinnetje):
Ohun(1♀)
^T *Walckenaeria cucullata* (dubbelsierkopje):
Ohun(8♀), forb2(1♀)
^T *Walckenaeria dysderoides* (wratsierkopje):
Ooosj(1♂), Ohun(11♂, 4♀), forb2(1♀)
^F *Walckenaeria nudipalpis* (middelste vals
sierkopje): Ooosj(3♀), wrud(1♀)
Walckenaeria unicornis (eenhoornje): ngsn(2♀)
^F *Walckenaeria vigilax* (klein vals sierkopje):
ngsn(1♂), Ooosj(4♂), nkro(1♂)
LINYPHIIDAE (hangmatwebspinnen)
^F *Bathypantes approximatus* (moeraswevertje):
ngsm(2♀)
Bathypantes gracilis (gewoon wevertje):
ngsn(1♀), nkro(1♀), nkrz(6♂, 2♀), midg(1♂, 1♀),
oosg(2♂, 3♀), Ooosj(4♂, 2♀), Osee(1♂),
nkro(1♂), koe4(1♀)
^F *Centromerita concinna* (klein haarpalpje):
Ohun(1♀)
^T *Centromerus dilutus* (middelste tongspinnetje):
Ohun(2♀)
^T *Centromerus sylvaticus* (gewoon zaagpalpje):
Ooosj(2♀), Ohun(1♀)
^T *Diplostyla concolor* (langtongspinnetje): ngsn(1♂)
^T *Kaestneria pullata* (variabel wevertje): nkro(1♀),
oosn(6♂, 1♀)
^F *Leptyphantes flavipes* (klein bodemwevertje):

- Ooosj(18♂, 4♀), Ohun(10♂, 2♀), forb2(1♀), hob(1♀)
- ^T *Lepthyphantes insignis* (sikkelbodempwevertje): koe4(2♀)
- ^T *Lepthyphantes mengei* (gewoon bodempwevertje): Ohun(2♂)
- Lepthyphantes tenuis* (slank wevertje): ngsm(1♀), oosg(2♀), grl(1♀), amd(15.v.1996: 2♂), koe3(1♀), koe4(1♀)
- ^T *Lepthyphantes zimmermanni* (boswevertje): Ooosj(1♂), Ohun(1♂), forl(1♀; 13.v.1996: 1♂, 2♀)
- ^F *Linyphia hortensis* (tuinhangmatspin): hob(1♂, 1♀)
- ^T *Microlinyphia pusilla* (kleine heidehangmatspin): ngsm(1♀), koe4(1♂)
- ^T *Microneta viaria* (lentestrooiselspin): Ohun(5♂)
- ^T *Neriere clathrata* (kruidhangmatspin): oosn(2♂, 3♀), forl(13.v.1996: 1♂), hko(1♂, 2♀), hob(1♂, 2♀)
- ^T *Neriere montana* (lentehangmatspin): hko(1♀), forl(1♀)
- Neriere peltata* (bleke hangmatspin): forb2(1♂, 2♀), forb(1♀), forb2(1♀)
- ^T *Saariotia abnormis* (driepunthangmatspin): Ohun(1♂)
- ^T *Porrhomma pygmaeum* (gewoon kleinoogje): nkro(3♂, 3♀), nkro(4♀)
- Stemonyphantes lineatus* (paardenkopje): Ohun(1♂)
- ^F *Tallusia experta* (wimpelpalpje): Ooosj(1♀)

Commentaar

Totaal werden 130 soorten spinnen gevangen: een nieuw record in vergelijking met afgelopen jaren, toen het aantal soorten steeds rond de 100 lag, met als hoogste 116 (Ansen, 1992; zie Koomen, 1993; Koomen & Prinsen, 1996). De werkwijze was hetzelfde: twee vangers, extra vangsten tijdens een voorexcursie en meenemen van potvangsten van coleopterologen. Anders waren het weer (voor de verandering eens goed), een dag extra en de gevarieerdheid van het terrein: cultuurland, bossen, eendekooien, duinen en kwelders.

Onder de 130 aangetroffen soorten bleken er 92 (71%) nog niet van Terschelling te zijn gepubliceerd (zie Van Helsdingen, 1980). Sommige van deze soorten zijn algemeen in Nederland, zoals *Xysticus cristatus*, *Salcticus scenicus*, *Pardosa amentata*, *Mettellina mengei*, *Nuctenea umbratica*, *Oedothorax fuscus* en *Neriere clathrata*. Dat deze soorten nog als 'nieuw voor Terschelling' zijn te melden, geeft aan dat het maar droevig gesteld is met de gepubliceerde spinnenkennis over het eiland. Uit de catalogus van Van Helsdingen blijkt dan ook dat alle meldingen over Terschelling zijn terug te voeren op overzichten van de wolfspinnen, dwergspinnen & hangmatwebsspinnen en struikzakspinnen van Nederland (Wiebes, 1959; Van Helsdingen, 1963, 1978), een tweetal algemeen ecologische onderzoeken (Van Heerdt & Mörzer Bruyns, 1960; Van Heerdt & Bongers, 1967) en een aantal los-

se waarnemingen (o.a. Chrysanthus, 1957; Van der Land, 1960). Er zijn nu bij elkaar 171 soorten spinnen van Terschelling bekend, tegen voorheen slechts 79: een toename van 116%.

Er waren 25 soorten (19%) ook nog niet van de provincie Friesland bekend (Van Helsdingen, 1980; Fokkema, 1980, 1981) en één soort nog niet van Nederland: *Philodromus longipalpis*, maar deze kan in het verleden over het hoofd zijn gezien omdat ze moeilijk is te onderscheiden van *Philodromus cespitum* (zie Roberts, 1993, 1995).

Literatuur

- Chrysanthus, P., 1957. Enkele merkwaardige spinnen. - Ent. Ber., Amsterdam, 17: 44-45.
- Fokkema, J., 1980. Spinnen van het Friese vasteland - (1). - Veld en Vitrine 69: 719-725.
- Fokkema, J., 1981. Spinnen van het Friese vasteland, 2. Strekspinnen. - Veld en Vitrine 73: 806-808.
- Heerdt, P.F. van & M.F. Mörzer Bruyns, 1960. A biocenological investigation in the yellow dune region of Terschelling. - Tijdschr. Ent., 103: 225-275.
- Heerdt, P.F. & W. Bongers, 1967. A biocenological investigation of salt marshes on the south coast of the isle of Terschelling. - Tijdschr. Ent., 110: 107-131.
- Helsdingen, P.J. van, 1963. The Micryphantidae and Linyphiidae (Araneida) of the Netherlands, with some notes on the genus *Lepthyphantes* Menge, 1866. - Zool. Verh., 62: 1-38.
- Helsdingen, P.J. van, 1978. De Nederlandse Clubionidae en hun verspreiding. - Zool. Bijdr., 25: 1-42.
- Helsdingen, P.J. van, 1980. Novus catalogus arancorum hucusque in hollandia inventarum. - Rksm. v. Nat. Hist., Leiden.
- Helsdingen, P.J. van, 1993. Lijst van in Nederland actueel en mogelijk voorkomende spinnen. - Nieuwsbrief SPINED (Natuurhistorisch Museum, Leiden) 7: 2-17.
- Helsdingen, P.J. van, 1997 (foutief gedateerd: maart 1996). Achtergrondgegevens van de Theridiidae uit Nederland en de omliggende landen. - Nieuwsbrief SPINED (Natuurhistorisch Museum, Leiden) 11: 5-21.
- Koomen, 1993. Verslag van de 147e zomervergadering van de NEV, 12-14 juni 1992, te Ansen (Dr.): Araneida-spinnen, Opilionidahoowagens, Ixodida-teken en Myriapoda-duizend- en miljoenpoten. - Ent. Ber., Amst. 53(5): xxxii-xxxvi.
- Koomen, P. & J. D. Prinsen, 1996. Verslag van de 150e zomervergadering van de N.E.V., 9-11 juni 1995, te Vierhouten: Araneida-spinnen, Opiliones-hoowagens, Ixodida-teken en Myriapoda-duizendpootachtigen. - Ent. Ber., Amsterdam 56(5): xxiv-xxvii.
- Land, J. van der, 1960. Door CJN-ers in 1959 gevangen wolfspinnen. - Heksepoot, 8: 2-3.
- Roberts, M.J., 1993. The spiders of Great Britain and Ireland - Supplement. Appendix to Volumes 1 and 2. - Harley, Colchester.
- Roberts, M.J., 1995. Spiders of Britain & Northern Europe. Collins Field Guide. - HarperCollinsPublishers, London etc.
- Wiebes, J.T., 1959. The Lycosidae and Pisauridae (Araneae) of the Netherlands. - Zool. Verh., 42: 1-78.

De 152e Zomerbijeenkomst van de Nederlandse Entomologische Vereniging zal gehouden worden van vrijdag 30 mei t/m zondag 1 juni 1997 in Ommen (Overijssel). Opgave is nog mogelijk tot uiterlijk 17 mei 1997. Zie het Verenigingsnieuws van april voor details. Nadere informatie is te verkrijgen bij P. Koomen, tel. 071-5324672, 's avonds en in het weekend (afwezig van 8 t/m 11 mei i.v.m. voorbereidingen).